

SOFOKLES

ANTIGONE

OVERSAT AF
MARCEL LYSGAARD LECH

HANS REITZELS FORLAG

DRAMATIS PERSONAE

Antigone
Ismene
Kor af thebanske borgere
Kreon
Vagt
Haimon
Teiresias
Budbringer
Eurydike

PROLOG

(THEBEN. ANTIGONE KOMMER IND GENNEM
INDGANG A, GIVER TEGN MOD KONGEBORGEN.
ISMENE KOMMER TØVENDE UD AD DØREN)

ANTIGONE

Ismene, søster med vores fælles broders træk!
Hvad giver Zeus mon nu af Ødipus's ulykker
til os to, der er ladet tilbage i live her?
Der er jo ingen smerte, ingen ødelæggelse
nej, intet ækelt, intet æreløst tilbage af 5
vores ulykker, jeg ikke selv har været vidne til.
Men hvad er det man siger generalen har
befalet hele byens samlede flok at gøre nu?
Mon det er noget du har hørt? Ved du da ikke at
fjenders ondskab farer frem mod dem, vi holder af? 10

ISMENE

Antigone, om vores kære har jeg intet hørt,
der smerter eller glæder mig, fra den dag, hvor
vi begge blev berøvet begge vores brødre, dræbt
på én og samme dag ved et dobbelt næveslag.
Og siden Argoshæren trak sig bort herfra 15
i ly af natten, har jeg intet hørt af nyt,
der nu kan skænke lykke eller ødelægge os.

ANTIGONE

Det tænkte jeg nu nok, og derfor fik jeg dig herud
her foran borgens porte, så kun du kunne høre det.

ISMENE

20 Hvad har du hørt! Hvad er det som plager dig?

ANTIGONE

Begravelsen af vore brødre? Én får ære nok
af Kreon, mens den anden ingen ære får:
Etéokles, forlyder det, vil han nu dække til
med jordens muld – det mener han er lov og ret –

25 så han kan æres af de døde i underverdens dyb.
Men Polyneikes' lig – hvor ynkelig en død –
har han beordret, siger man, at borgerne ikke må
begrave eller besynge med grådkvalt klagesang,
nej, ubegrædt og ubegravet skal han ligge – som
30 en skat af kød for vilde fugles sultne blik.

Det siger man altså, at den åh så gode Kreon har
befalet dig og mig. Ja, også mig, ufatteligt!

Nu kommer han så for at gøre sin befaling klar
for dem, der endnu ikke har hørt den. Denne sag

35 er yderst vigtig: Handler man imod hans bud,
så dræbes man ved folkestening offentligt.
Ja, sådan er det altså, og du kan hurtigt vise mig,
om du er ædel eller kun kujon af fornem slægt.

ISMENE

Din stakkel! Ser du ikke, hvordan sagen står?

40 Hvad skal jeg dog kunne gøre for at løse knuden op?

ANTIGONE

Du kan jo tage del i det, så tænk nu over det!

ISMENE

Hvad har du da i sinde? Det er ikke farligt, vel?

ANTIGONE

Du skal blot give mig en hånd og bære liget bort!

ISMENE

Vil du begrave ham? Det er forbudt i byen nu!

ANTIGONE

Men jeg begraver ham, min bror; begraver også din, 45
når nu du ikke vil. Jeg vil jo aldrig selv forråde ham!

ISMENE

Det gør du ikke! Kreon har forbudt at gøre det!

ANTIGONE

Det er da min familie! Han skal ikke blande sig!

ISMENE

Åh søster, tænk dog på, hvordan det er gået os,
siden vores far, berygtet og forhadet, gik bort, 50
da han selv afslørede sine selvforskyldte fejl
og med sin egen hånd stak begge sine øjne ud,
derpå hvordan hans mor og hustru – et og samme navn –
derefter med en flettet løkke tog sit eget liv,
og for det tredje tænk, hvordan vore brødre, begge to, 55
på én dag selv forvoldte fælles og forfærdelig død

for begges egne, selvmorderiske, hænders slag.
Nu er vi helt alene her, og tænk så på,
hvor voldsom død vi får, hvis vi i strid med loven nu

- 60 tilsidesætter kongens ordre og hans magt.
Alt dette skal vi overveje, for vi er jo født
som kvinder, så hvordan kan vi stå op mod mænd?
Og vi regeres af en overmagt, så derfor må
vi bøje nakken, selv når ordren føjer ondt til ondt.
65 Og derfor beder jeg nu dem, der ligger i deres grav,
om at de kan tilgive mig – jeg tvinges jo dertil –
fordi jeg lyster magtens bud, for ingen lyst
har jeg til at gå over stregen og for vidt!

ANTIGONE

- Jeg ville heller ikke bede dig om hjælp, og selv
70 hvis du nu ville, ville jeg da ikke have brug for dig.
Så opfør dig nu bare som du vil, men ham vil jeg
begrave nu! For gør jeg det, får jeg en ædel død,
så skal jeg ligge hos min elskede, og han hos sin,
min brøde er dog hellig: lang er tiden jo, hvor jeg
75 skal glæde dem dernede, men er her kun for en stund.
For evigt skal jeg ligge dér, men hvis du vil,
så vanær du blot alt, som guder ærer højt.

ISMENE

Dem vanærer jeg da ikke, men at gå stik imod
vort folk er ikke nogen mulighed for mig.

ANTIGONE

- 80 Ja, undskyldninger har du nok af, men nu går jeg hen
og dynger op en grav til min bror, der er *mig* så kær.

ISMENE

Din stakkel, jeg er bange for, det vil gå galt for dig.

ANTIGONE

Det er der ingen grund til, følg du blot din skæbnes kurs!

ISMENE

Fortæl dog ingen om din hensigt! Hold nu skjult,
hvad du vil gøre, så skal jeg nok holde tæt!

85

ANTIGONE

Fortæl det dog! Hvis du er tavs og ikke råber det
til alle og enhver, så vokser blot mit had til dig!

ISMENE

Dit hjerte banker varmt for kuldens gerninger.

ANTIGONE

Jeg ved, jeg glæder dem, jeg mest bør bringe fryd.

ISMENE

Ja, hvis det lykkes, men du elsker en umulighed.

90

ANTIGONE

Jeg stopper først, hvis mine kræfter slipper op.

ISMENE

I første omgang bør man ikke jage det umulige!

ANTIGONE

Hvis det er, hvad du mener, vokser blot mit had til dig,

med rette vil den døde også give dig et hadets knus.
95 Så lad du bare mig og min egen dumheds plan
nu blive udsat for det værste, for jeg lider, hvad
det skulle være, og jeg dør en ædel død derved.

ISMENE

Så gå dog, hvis du vil, men du skal altså vide, at
din *vej* er dum, men *du* er kær for dem, du holder af.

(ISMENE GÅR IND I BORGEN IGEN,
ANTIGONE GÅR UD AD INDGANG B)

PARODOS

STROFE A

KOR

Du Solens stråleglans, skønneste 100
lys, der nogensinde har
oplyst Thebens syv porte, åh
du gyldne morgengryns øje,
endelig rejste du dig højt
over Dirkes strømme, og manden 105
med det hvide skjold, der kom fra
Argos klædt på til kamp, ham drev
du væk på hastig flugt med et
ryk i det skarpe bidsel;

Polyneikes var det, der drev ham imod 110
vores land på grund af en strid på ord,
og som en ørn højt på himlen krydsede
han ind i vort land med skarpe skrig
og skjulte vor jord under sin snehvide
vinge og våben 115
og med sine hestehårshjelme.

MODSTROFE A

- Han standsede højt over byen og
ville gabe om syvports-
munden med blodige lanser,
120 forsvandt dog, inden han kunne
væde sit næb i vort blod
og antænde tårnenes kroner
med Hefaistos' flammende fakkel.
Da dundrede Ares' tummel
125 bag ham, og den fjendtlige drage
vandt den hårde nævekamp.
- Zeus hader jo dem, der tager munden for
fuld, og da han så dem styrte imod
os som en syndflod på deres støjende
130 færd af guldindfattet hovmod, ramte
han med sit ildprojektil ham, der var
kommet i mål på
brystværnet og skulle juble sin sejr.

STROFE B

- Tungt som et blylod faldt han mod den stenhårde jord
135 flammende nu som en bacchantisk fakkel, men før i sit
vanvittige fremstød mod
byen var han hadets storm.
Sådan gik det ham, men
den mægtige Ares ud-
loddede andet til andre
140 i striden med nævers slag.

- Syv kaptajner stod ved de syv porte, hvor
syv stod mod syv, men de forlod deres
våben som et minde til Zeus. Dog ikke de
tos, de bitre børn af dé to forældre,
for sejren deltes i to af de lanser, 145
som de jog i hinanden: ligeligt
fordelt blev da én død til dem begge.

MODSTROFE B

- Nike, hvis navn rækker langt, bragte dog sejr, og vor
hestevognsrige Theben genlyder af tak til hende,
for krigen er jo ovre. 150
Kom, lad os glemme det hele!
Nu skal vi danse den
hele nat i Thebens templer
så jorden ryster, for nu
skal Bacchos slå tonen an her.

(KREON KOMMER IND AD INDGANG A
MED ET FØLGE AF VAGTER)

- Dog, se nu, dér kommer landets konge, 155
Menoikeus' søn, med nykronet magt
fra guder efter de nyeste hændelser.
Hvad er det for en plan, han søsætter nu?
Han har jo kaldt os ældre herhen til
at mødes ved 160
fælles ordre til os alle.

1. EPISODE

KREON

De herrer! Vores by var kastet ud i voldsom storm,
men guderne fik den på rette kurs og frelst igen.

Jeg sendte bud til jer alene om at komme her,

165 fordi jeg udmærket ved, hvordan I satte pris
på Laïos' kongemagt, og på Ødipus, da han
kom til og fik vor by på rette køl igen. Og selv
da han var død, gav I en stadig støtte til de børn,
de fik, med fortsat og forstandig hjælpsomhed.

170 Men nu er de to døde – to fatale skæbneslag
på én og samme dag – ved sår, de selv forvoldte med
de stik, deres egne blodbesmittede hænder gav.
Og derfor har jeg nu den fulde magt og tronen her,
fordi jeg er den sidste slægtning, som de døde har.

175 Det er umuligt at forstå en mands, hvem end han er,
moral og tankegang og dømmekraft, førend han har
ved lovgivningens magtbrug vist sit sande værd.
Mit synspunkt er, at den, der lægger hele byens kurs,
men uden at formå at følge de bedste råd,

180 og derfor ikke siger, hvad han vil, af frygt,
han er den værste type mand. Det har jeg altid ment.

Og den som sætter sin familie før sit land,
ham gider jeg overhovedet ikke tale om.

For Zeus, der altid skuer alt som sker, skal vide, at
jeg ikke tier, hvis jeg ser en ødelæggelse

185

på vej mod byens folk, der skal kunne leve trygt,
og den mand som har ondt i sinde mod mit land,
bliver aldrig ven af mig, for jeg ved godt, at det
er landet, som er vores redning, venner får vi kun,
når fædrelandets kurs er ret og rigtigt sat.

190

Ved sådanne principper gør jeg byen stor igen!

Og derfor har jeg nu bekendtgjort for befolkningen
beslutningen om Ødipus' drengebørn:

Etéokles som ofrede sit liv i forsvar for

vores by og kæmpede med spyddet som en ægte helt,
skal nu begraves og have al den hæder, som
kun tilkommer de bedste døde under denne jord.

195

Men ham dér Polyneikes, som er blodsbeslægtet bror,
kom her fra sit eksil med kun det mål at brænde ned
sit fædreland og sin families guder med sin ild,
og også dette mål: At svælge i beslægtet blod
og rask væk slavebinde resten af befolkningen.

200

Om ham har jeg befalet, at ingen her i byen må
begrave eller synge ved i grådkvalt klagesang.

Hans krop skal bare efterlades ubegravet som
et festmåltid for hund og fugl, et ækelt syn.

205

Ja, det var altså mine tanker, og skal det stå til mig,
skal onde aldrig æres højere end gode mænd.

Så den der tænker godt på byens ve og vel,
hvad enten han er levende eller død, ham ærer jeg.

210

KOR

Menoikeus' søn, en fjende eller en, der viser sin loyalitet, kan du behandle som du vil, det er din ret. Hvad angår loven, står det dig vist frit at bruge den, så du kan herske over død som levende.

KREON

215 Hold nøje øje med, om ordren nu bliver overholdt!

KOR

Vi er da alt for gamle til at gå og holde vagt!

KREON

Nej, de der vogter liget, står skam allerede der.

KOR

Men hvad er det så mere, du forventer, vi nu gør?

KREON

At I skal passe på, man ikke trodser mine ord.

KOR

220 Kun den, der elsker døden, er så dum at gøre det.

KREON

Og døden er den løn, man får, men alt for ofte har en ønskedrøm om vinding ruineret mange mænd.

(VAGTEN KOMMER TØVENDE IND AD INDGANG B)

VAGTEN

Min åndenød, min herre, skyldes ikke, at jeg nu er kommet her på lette fødder i et hastigt løb, for tænkepauser havde jeg jo nok af på min vej, 225 om jeg skulle vende om og bare løbe væk.

Men i mit stille sind blev vekslet mange ord:

„Fjols! Straffen venter dig dér, hvor du løber hen!

Nu standser du igen? Men tænk, hvis Kreon hører det fra en eller anden, arme mand, så vanker der.“ 230

Med sådan tankemylder skyndte jeg mig uden hast, og vejen som var kort at gå, blev derfor alt for lang.

I sidste ende vandt dog tanken om at komme her til dig. Jeg ved dog ingenting, men hør alligevel, for jeg er kommet her og håber fuldt og fast, 235 at skæbnen har bestemt, hvad der skal ske med mig.

KREON

Men hvorfor er du grebet af så stor en modløshed?

VAGTEN

Det første, du skal høre, er lidt om mig selv, for det var ikke mig, der gjorde det; jeg så slet ikke, hvem det var, så det er uretfærdigt, hvis du straffer mig. 240

KREON

Og du forsvarer dig dog uden at fortælle mig, hvad *det* så er! Din nyhed er vist ikke god.

VAGTEN

At melde om utrolige hændelser gør mig nervøs.

KREON

Så sig det dog, så jeg kan slippe af med dig!

VAGTEN

- 245 Så siger jeg det nu: Det lig dér, en eller anden har
begravet det og vædet huden med det tørre støv
ja, hædret liget, som man bør, og gået bort igen.

KREON

Hvem er den skyldige mand, og hvem har vovet det?

VAGTEN

- 250 Det ved jeg altså ikke! Der var ingen mærker fra
en spade, ingen hakkehuller. Jorden den
var hård og tør, så der var heller ingen spor at se
fra vognhjul. Gerningsmanden efterlod sig ingen tegn.
Da dagens første vagtpost viste os, hvad der var sket,
var det et kæmpe chok for alle vi, der vogtede dér.
255 Den døde var forsvundet; ikke lagt i nogen grav –
men for at undgå smitten dækket af et fint lag støv.
Og der var ingen spor af vilde dyr at se
eller af hundes bitemærker i den dodes kød.
Straks buldrede en strøm af hårde ord imellem os,
260 mens vagt forhørte vagt: Det hele kunne være endt
med slag, og ingen kunne komme og forhindre det.
Enhver af os var nemlig muligvis en gerningsmand,
men alle slap, for der var ikke skyggen af bevis.
Vi holdt gerne glohedt jern i hænderne og gik
265 igennem ild og sværger nu ved guderne,
at vi hverken har gjort det eller står i ledtog med
den mand, som lagde planen, eller gerningsmanden selv.

I sidste ende var vores søgen nyttesløs,
men én fik sagt en ting, så alle vendte blikket ned
af frygt, for ingen kunne sige ham imod,
og hvis vi gjorde, som han sagde, ville det
så redde os? Men det han sagde var, at vi
må indberette sagen, ikke skjule den.

270

Hans forslag vandt, og loddet gav ulykkeligvis
mig, arme mand, den store ære at gøre det.
Så uden glæde står jeg her og glæder ikke dig;
det ved jeg. Alle afskyr ham, der bringer dårligt nyt.

275

KOR

Min herre, længe har den tanke rådet i mit sind,
at denne gerning kunne være guddomssendt!

KREON

Du stopper bare, ellers bliver jeg sgu rigtig vred,
du burde vide bedre, sådan en gammel nar!
At guderne, som du nu siger, skulle tænke på
det lig, er ganske enkelt helt utænkeligt.
Var det, fordi de så ham som en redningsmand,
de skjulte ham som tak, ja ham, som kom hertil
for nu med bål og brand at brænde deres templer ned
ja alle deres offergaver, deres ganske land,
og så få spredt for alle vinde vores lov og stat?
Tror du måske, at guder ærer onde mænd?
Umuligt! Fra begyndelsen har her dog været folk,
som er imod mig og som sender hårde ord mod mig.
De ryster skjult på hovedet i stedet for
at tynges under åget, som de bør, og glæde mig.
Jeg ved jo godt, at denne flok forledte vagterne,

280

285

290

295 så de for ussel fordel nu fik udført gerningen.
Af alt hvad der har slået rod i menneskers tankegang
er vores pengevaner værst, for penge bringer selv
en by til fald og sender mænd på flugt fra hus og hjem.
De korrumperer ærligt sind og lærer alle folk
300 at have blikket rettet mod forbryderiske ting.
De viser mennesker, at man skal begå forbrydelser
og kende til at sløjfe sin respekt for guderne.
Enhver der dog for ussel fordel handler sådan her,
vil kun få denne løn, at han bliver straffet som fortjent.
305 Hvis min respekt for Zeus endnu består, det kan
du tro, den gør, så sværger jeg dig højt og helligt nu:
Hvis ikke straks I finder ham, der tog begravelsen
i egen hånd, så mine øjne nu får ham at se,
vil simpel dødsstraf ikke være nok til jer.
310 I live skal I klynges op for vold imod min lov,
så I nu kan forstå, hvad man vinder ved grådighed,
og I for fremtiden kan lære, at gevinst
jo ikke skal få jer til at gøre hvad som helst!
Enhver kan se, at lønnen for forbrydelser
i stedet for at frelse ødelægger folk.

VAGTEN

315 Må jeg så sige noget, eller skal jeg gå min vej?

KREON

Selv nu forstår du ikke, at alt du siger, piner mig?

VAGTEN

Er det en ørepine, eller pines du på sind og sjæl?

KREON

Hvor vover du at spørge til, hvor jeg er bidt?

VAGTEN

Dit sind blev ramt af gerningsmanden, ørene af mig.

KREON

For pokker, du er rigtignok en ordjonglør! 320

VAGTEN

Men aldrig nogensinde ham, der gjorde gerningen.

KREON

Det ér du, og dit liv forrådte du for penges skyld.

VAGTEN

Åh nej,
at gætte ud fra løgn gør gætværk til en farlig sag.

KREON

Jonglér du bare med dit gætteri, men viser I
mig ikke gerningsmændene, vil I erfare, at 325
kun lidelse er det, der følger smålig grådighed.

(KREON OG FØLGE GÅR IND I BORGEN)

VAGTEN

Ja, man må først og fremmest finde ham, men tilfældet
bestemmer jo, hvorvidt man også fanger ham;
du vil i hvert fald ikke se mig komme her igen.

330 Trods alle odds slap jeg herfra med livet i behold,
så derfor skylder jeg nu guderne min store tak.

(VAGTEN GÅR UD AD INDGANG B)

1. STASIMON

STROFE A

KOR

Meget i verden er sært,
intet dog mere sært end mennesket!

Selv under vinterstorm fra syd
rejser det over skummende 335

havstrømme mellem toppe af
svulmende bølger. Han udmatter
også den mægtigste guddom,
den evige Jord, der er utrættelig, selv
når markerne pløjes igen og igen 340
og mulden vendes af muldyr.

MODSTROFE A

Og tankeløse flokke
af himlens fugle fanger han med
sine flettede fælder, og
også vildnissets vilddyr og 345
havdybets svømmende stimer;

350 så smart er manden. Han styrer
bjergenes frie dyr med
alt sit udstyr, og de tykhårede heste
og utrættelige okser fra bjergene
tæmmer han under tunge åg.

er ger sin
klogskab

STROFE B

355 Han har desuden lært sig selv
sprogbrug og tankernes stormstød,
og samvær ved lov, ikke vrede, og undgår
den bidende frost udenfor
og uvejrs regnvåde pile:
360 Forberedt på alt og aldrig uforberedt på
fremtiden. Døden kan han
alene ikke undgå,
men mod sygdomme har
han skaffet mulig flugt.

MODSTROFE B

365 Han udnytter sine evner
klogere, end man troede
muligt, men vakler ofte mellem godt og ondt.
Holder han landets love og
eder ved guders retfærd i
370 hævd, løftes byen højt, men byen er tabt for ham,
der i trods følger uret.

Handler man sådan, deler
man hverken hjem eller
tankemåde med mig.

375

(VAGTEN KOMMER IND AD INDGANG B OG
BRINGER ANTIGONE MED SIG. HUN SER NEDAD)

Hvad nu? Et tegn fra guderne? Jeg er i
syv sind! Jeg kan da ikke nægte, hvad jeg ved,
at pigen dér er Antigone
ulykkelige Ødipus'
ulykkelige barn,
Hvad sker der dog? Det kan jo ikke passe,
at du har trodset kongens love, og
de har fanget dig i tankeløs gerning?

380

2. EPISODE

VAGTEN

Her er hun! Her er gerningsmanden, som vi greb,
385 mens hun begravede ham! Hør, Kreon, hvor er han?

(KREON MED FØLGE KOMMER UD FRA BORGEN)

KOR

Han kommer ud af porten nu igen i rette tid.

KREON

Og hvorfor kommer jeg som kaldet nu? Hvad sker der her?

VAGTEN

Min Herre, man skal aldrig sige aldrig, åbenbart,
for eftertanken narrer ofte intentionen, og
390 jeg svor, det ville vare længe, før jeg kom
tilbage, sådan som du blæste mig omkuld.
Så meget desto større er jo denne lettelse
end andre glæder, eftersom den kom helt bag på mig.
Jeg sagde „aldrig mere“, men nu står jeg altså her igen,
395 og jeg har denne pige med, jeg fangede i færd
med at begrave ham. Men vi trak ikke lod,

for denne gang var heldet helt og holdent mit.
Så værsgo, herre, hun er din til at forhøre nu,
og hvis du ønsker, fæld din dom, men jeg er fri
og slipper for bekymringer, hvis der er retfærd til.

400

KREON

I pågreb altså pigen der? Fortæl nu straks hvordan!

VAGTEN

Hun stedte ham til hvile. Ja, så ved du alt!

KREON

Forstår du, hvad du siger, er det nu også helt korrekt ?

VAGTEN

Ja, hun forsøgte at begrave liget, du forbød
at få en grav. Jeg så det selv. Er det mon klart nok sagt? 405

KREON

Men greb I hende midt i selve gerningen?

VAGTEN

Det skete sådan her! Da vi igen kom ud
til liget, var vi rystet af dit vilde raseri.
Vi børstede derfor alt det støv, der lå omkring
den døde, væk og blottede fint hans råddenskab. 410
Så satte vi os på en bakketop med læ;
vi ville undgå, at den dødes stank skulle ramme os.
Så holdt vi nøje øje med hinanden, og
med hårde ord blev slendrianer sat på plads.

415 Og sådan gik så tiden indtil tidspunktet,
hvor solens lyse skive nåede sit højeste,
og heden trykkede, men pludselig rejste sig
en hvirvelvind af støvet jord, en himlens sorg,
som fyldte sletten ud og opslugte alt, der var
420 af træers blade, og den klare luft blev fyldt af støv;
mod denne guddomssot kneb vi vores øjne i.
Da vejret langt om længe klarede op igen,
stod pigen dér og skreg sin bitre klagesang,
en tone, der var skinger, som når fuglen ser
425 sin tomme redes barnløse seng og klager højt.
Det samme skete her, for da hun så det nøgne lig,
brød hun straks ud i grådkvalt klage og forbandede
med onde ord enhver, der havde udført gerningen.
Hun tog en håndfuld tørstigt støv og løftede
430 en fornem bronzekande højt i vejret; hædrede
så liget med trefoldigt offer hældt omkring hans grav.
Vi så det jo og fór straks efter hende hver og en
og fangede hende, uden hun dog viste frygt;
forhørte hende straks om, hvad hun gjorde før
435 og hvad hun gjorde nu. Hun nægtede ingenting.
Et svar, der både gjorde mig glad og pinte mig.
Det er jo rigtigt dejligt, når man slipper godt
fra ondt, men pinefuldt at føre folk, man holder af,
mod ondt. Dog disse skrupler ligger ikke mig
440 på sinde, mere end min egen frelse gør.

KREON

Du dér, ja du, der står og dukker nakken, svar!
Benægter du, du gjorde dette, eller tilstår du?

ANTIGONE

Jeg tilstår, at jeg gjorde det og nægter ingenting.

KREON

Du dér, ja du er fri for alle disse anklager,
så du kan altså gå, hvorhen du gerne vil.

445

(VAGTEN GÅR UD AD INDGANG B)

Du derimod, fortæl mig alt, så kort du kan!
Du vidste ikke, at det var forbudt at gøre det?

ANTIGONE

Det vidste jeg naturligvis. Det var jo ganske klart!

KREON

Du vovede alligevel at træde på min lov?

ANTIGONE

Nej, denne ordre kom jo ikke til mig fra Zeus. 450
Og Dike, som blandt underverdensguder bor,
har ikke pålagt mennesker en sådan lov.

Det faldt mig ikke ind, at dine ordrer gav dig kraft
til, at du selv, en dødelig, kunne overtræde de
uskrevne og urokkelige love, guderne har sat. 455

De er jo ikke fra i dag og ikke fra i går,
men evige, og ingen ved, hvornår vi så dem først.
Af guder skal jeg ikke dømmes for at bryde dem,
fordi jeg frygter én mands stolte sind. Jeg vidste godt,
jeg skulle dø. Skulle jeg mon ikke vide det? 460
Selv før befalingen fra dig! Men dør jeg før min tid,

så er det altså kun en fordel for mig selv.
For den som i sit liv har lidt, som jeg har lidt
i dette liv, er døden kun en fordel, ikke sandt?

465 Det er på ingen måde smerteligt for mig
at møde denne skæbne, men hvis jeg nu tillod, at
mors døde dreng blot ligger ubegravet hen som lig,
blev dét mig smerteligt; jeg føler ingen smerte nu.
Og synes du, at det jeg gør, er tankeløst,
470 er det måske den tankeløses tankeløse dom.

KOR

Den barske arv, det afkom fik fra sin barske far,
gør, at hun aldrig lærte, at i modgang skal man bøje sig.

KREON

Men hør nu, hvad jeg siger jer, for alt for hårde sind
er dem, der oftest falder, og det er det stærkeste
475 metal, som man har hærdet ekstra hårdt i essens ild,
man tit ser blive splintret ved et enkelt slag.
Jeg ved da også godt, hvordan den vilde hest
kan tæmmes med et lille bidsel; for er man
en andens slave, må man aldrig tænke stort.
480 Hun kender alt for godt ulydig trodsighed,
sådan som hun nu overtræder denne lov.
Og ikke nok med det, så praler hun sgu af
sin gerning! Det er trodsighed! Hun griner ligefrem!
Hør, jeg er ikke mere mand, nej, hun er manden her,
485 hvis hun nu uden straf skal triumfere over mig.
Men ligegyldigt om hun er min søsters barn,
ja eller en som Zeus har knyttet til min families blod,
skal hun og hendes kødelige søster ikke slippe for

den allerværste skæbne. For jeg sigter *hende* for
at have lige skyld i planen om begravelsen. 490
Så kald på hende! Lige før så jeg hende rende rundt
helt ude af den som en gal derinde i mit hus.
Samvittigheden plejer jo at blive fanget først,
hvis man i mørket har forbryderiske planer for.
Jeg hader dog mest den, der grebet i forbrydelse 495
forsøger på at pynte på motivet bag.

ANTIGONE

Nu har du *mig*, men ønsker du så andet end min død?

KREON

Nej, intet andet. Får jeg det, så får jeg alt.

ANTIGONE

Så kom i gang, for intet af det du siger, gør
mig glad – og gid det aldrig kommer til at ske. 500
Og det jeg siger, vil jo heller ikke glæde dig.
Hvordan kunne jeg have vundet mig et større ry
end ved selv at stede min egen broder til hvile i
sin grav? Det glæder også disse mænd, men de
er tavse. Frygt for dig har fået deres tunger låst. 505
For enestyre har det herligt, ikke mindst
fordi det frit kan ytre sig og gøre, som det vil.

KREON

Du er alene om det synspunkt her blandt Kadmos' folk.

ANTIGONE

Det er skam også deres, men de lukker deres mund.

KREON

510 Du er alene om de tanker! Har du ingen skam?

ANTIGONE

Nej ingen. Kun respekt for dem, jeg delte livmor med!

KREON

Var ham, der stod fast og døde, ikke af det samme blod?

ANTIGONE

Jo, samme blod fra vores ene mor og samme far.

KREON

Den anden får din gunst, men ham her ikke din respekt?

ANTIGONE

515 Hans døde krop kan ikke bevidne dine ord.

KREON

Jo, hvis du ærer ham på samme vis som en respektløs mand ...

ANTIGONE

Den døde var jo ikke slave, nej han var min bror!

KREON

... der ville knuse vores land, den anden var dets værn.

ANTIGONE

Men det er Hades' lyst, at alle følger denne skik.

KREON

Men ikke at en helt og en kujon har samme ret. 520

ANTIGONE

Hvem ved, om det gør nogen forskel hos de dødes flok?

KREON

Man elsker ikke sine fjender, blot fordi de dør.

ANTIGONE

Jeg nærer ikke fjendskab. Jeg deler kærlighed.

KREON

Hvis kærlighed er lige dig, så del din kærlighed
dernede. Mens jeg er til, får kvinder aldrig nogen magt. 525

(ISMENE KOMMER UD FRA BORGEN)

KOR

Se dér! Ved porten står Ismene
og fælder tårer for sin elskede søster,
mens en sky på hendes pande skæmmer det
rødmende ansigt
og væder de yndige kinder. 530

KREON

Du slange, som i stilhed sneg dig hjem hos mig
og drak mit blod, mens jeg ikke anede, at jeg
selv fostrede jer to, der ødelægger al min magt!
Fortæl mig, tog du så også del i den begravelse?
Bekender du, eller sværger du, du intet ved? 535

ISMENE

Jeg gjorde det, hvis hun vil give mig ret dertil.
Jeg tager også del i skylden, jeg var også med.

ANTIGONE

Retfærdighed forbyder dig at tage del!
Du afslog jo, og jeg alene gjorde det.

ISMENE

540 Men det er ingen skam for mig i nøden, du er i,
at sejle ud med dig på denne katastrofekurs.

ANTIGONE

Hvis værk det var, er Hades og de døde vidner på!
Jeg favner ikke den, hvis kærlighed er tomme ord.

ISMENE

545 Nej, søster, du må ikke nægte mig at dele død
med dig og give til den døde hæder og en grav.

ANTIGONE

Min død er ikke fællesgods, og du skal ikke kræve del
i det, du ikke rørte ved! Jeg dør, og det er nok.

ISMENE

Hvor er min lyst til livet, når du vil forlade mig?

ANTIGONE

Spørg Kreon, for det er jo ham, du tænker på!

ISMENE

Men hvorfor pine mig; det gavner dig da ingenting? 550

ANTIGONE

Nej, hånelatter smerter mig, hvis hånen rammer dig.

ISMENE

Men hvad kan jeg nu gøre for at hjælpe dig?

ANTIGONE

Få frelst dig selv, så skal du ikke høre ondt fra mig.

ISMENE

Åh nej, får jeg så ikke samme skæbne, som du får?

ANTIGONE

Du valgte jo at leve, døden blev det valg, jeg traf. 555

ISMENE

Min mening blev dog ikke usagt mellem os.

ANTIGONE

Og her har folk forskelligt syn på vores tankers valg.

ISMENE

Derfor er vores fælles fejl da også lige stor.

ANTIGONE

Farvel, vær rolig, for du lever, men min sjæl
er død for længst, så de døde kan få gavn af den. 560

KREON

Den ene af de piger her har netop vist, at hun er skør. Den anden var det helt fra fødslen af.

ISMENE

Ja, herre, selv om ens forstand har slået rod, forsvinder den, så snart man gribes af fortvivelse.

KREON

565 Ja, den forlod dig, da du deltog i forbrydelsen.

ISMENE

Hvordan kan jeg leve uden hende resten af mit liv?

KREON

Sig ikke „hende“ mere, hun er slut, et ingenting.

ISMENE

Men myrder du så bare bruden til din egen søn?

KREON

Ja, andre har jo også marker, han kan pløje op.

ISMENE

570 Men ikke med det bånd, der var mellem hende og din søn.

KREON

Jeg hader svigerdøtre, der begår forbrydelser.

ISMENE

Du kæreste Haimon! Din egen far fornædler dig.

KREON

Du trætter mig med dig og al din bryllupssnak.

ISMENE

Men vil du virkelig berøve din egen søn hans brud?

KREON

Tjah, den, der stopper dette ægteskab, er Hades selv. 575

ISMENE

Så er det slået fast – kan jeg forstå – at hun skal dø.

KREON

Af dig og mig, ja. Ingen tid at spille, slaver, grib og før dem indenfor! Fra nu af skal de to opføre sig som kvinder bør og ikke slippes løs. For selv de modigste, ved du nok, flygter straks de ser, at Hades kommer lidt for tæt på deres liv. 580

(KREONS TJENERE FØRER ANTIGONE OG
ISMENE MED INDENFOR I BORGEN)

2. STASIMON

STROFE A

KOR

Velsignede er de, hvis liv aldrig har smagt ondt!
Mod dem derimod, hvis hjem rystes af en gud, rammer
585 ødelæggelsen altid i alle familieled,
ligesom havets svulmende
bølger – når mørket løber
under overfladen, blæst op af thrakiske stormstød –
590 vender den sorte
havbunds sand, og brændingen brøler i
dybe suk under vindstød og piskende brodsø.

MODSTROFE A

Fra tidernes morgen dynges kvaler, kan jeg se,
595 på forfædrenes kvaler, her i Labdakos' hus,
og slægtled forløser ikke slægten, men en guddom
bringer kun forfald og aldrig trøst.
For nyligt spredte lys sig
600 over det allersidste rodskud af Ødipus' hjem,
men dødsguderne

tildækker det med blodigt støv,
med tanketomme ord og en Erinyes sind.

STROFE B

Zeus, hvordan skulle dog mænds
trodsighed kunne tøjle din magt, 605
som hverken den almægtige søvn besejrer
eller årets utrættelige
måneder; din autoritet ældes aldrig,
du som har magt over
Olympens glitrende stråleglans. 610
For nu som i fortid og
fremtid vil denne lov jo
gælde og den rammer
de dødeliges livsvej hårdt med ødelæggelsens kraft.

MODSTROFE B

For håbet, der vandrer så frit, 615
er for mange mænd en fordel, men
for andre rent bedrag af tankeløst begær,
som man først forstår,
når man brænder sin fod i den hede ild.
Et berømt visdomsord 620
står nu klart for os, at
ondt kan ligne godt for den, som
af en gud får ledt sit sind
mod sikker ødelæggelse,
og vor succes stoppes brat af ødelæggelsens kraft. 625

(HAIMON KOMMER UD FRA BORGEN)

Se dér! Nu kommer Haimon, det sidste
skud i din børneflokk. Mon han raser over
sin kommende bruds,
Antigones, skæbne og pines, fordi
630 han narres for sin ægteseng?

3. EPISODE

KREON

Det ved vi om et øjeblik helt uden spåmænds hjælp.
Min søn, du har vel ikke hørt den officielle dom
over din kommende brud og er nu gal på far?
Du holder da af mig, uagtet hvad jeg gør?

HAIMON

Ja, far, jeg er jo din. Og du har fundet rette kurs 635
med din forstand, som jeg jo altid følger tæt.
Din kyndige vejledning af mig er belønning nok
i sig selv, mod den kan intet bryllup hamle op.

KREON

Ja, min søn, sådan skal det lyde i dit bryst,
at du altid skal stå bag og slutte op om far. 640
Det er jo derfor, mænd beder om at få en børneflokk
i deres hus og hjem, som gør, hvad der bliver sagt,
så de kan give familiens fjender hårdt igen
og ære venner, som de ærer deres egen far.
Men den, der får sig børn, der ikke hjælper til, 645
hvad andet kan man sige, end at han kun avlede
besvær – og latterkramper hos de fjender, han nu har.
Så tab nu aldrig din fornuft, søn, blot fordi
du finder nydelse ved kvinder. Du skal vide, at

650 i sengen får du kun et iskoldt kram af kølig favn,
 når husets frue bliver ondskabsfuld! Og hvilket stik
 når dybere end såret fra den fjende, man har kær?
 Så spyt den pige ud som var hun fjendtlig gift!
 Lad hende blive brud hos Hades for en anden mand!

655 Jeg fangede hende jo i åbenlys ulydighed,
 alene mod det hele folk i vores by, og man
 skal ikke tro, jeg ikke holder ord, så derfor vil
 jeg dræbe hende. Hun kan kalde Zeus, slægtsblodets gud
 i bønner, som hun vil, for sørger jeg nu ikke for,
 660 min slægt er lydig, så vil ingen andre lystre mig.
 Den mand, der myndigt kan forvalte eget hjem,
 vil også vise sig at kunne forvalte byen godt.

668 Og jeg er ganske sikker på, at sådan mand
 669 regerer godt og deler magten uden bøv!;
 670 og midt i krigens storm af spyd forbliver han,
 671 står fast og støtter stærkt, loyalt sin sidemand!

663 Men den, der voldeligt overtræder loven og
 664 forsøger at beherske en autoritet,
 665 vil aldrig nogensinde blive rost af mig.
 666 Nej, man skal lystre byens valgte magthaver
 667 i alt, ja, både stort og småt, retfærdigt eller ej.

672 Ulydighed! Der findes intet værre for en by.
 Ulydigheden knuser byer, ja, den river folk
 og hjem itu, den bryder spyd, der står ved spyd
 675 i kamp, så alle flygter. Lydigheden derimod
 hos dem, der holder rette kurs, den frelser flest.
 Så derfor skal man værne godt om disciplin,
 og vi må aldrig lade kvinder undertrykke os!
 Og mister man sin magt, så lad det være til en mand.

680 Og aldrig skal man kalde mig en kvindes undersåt!

KOR

Hvis ikke vor høje alder driver gæk med os
 så lyder det, du siger, rigtigt og fornuftigt tænkt.

HAIMON

Min far, fornuft, som guder lader gro i mennesker,
 er af alt, hvad der er til, den største gave vi kan få,
 og jeg kan ikke – håber aldrig, at jeg kan – 685
 fortælle dig, at det, du siger, ikke er korrekt,
 men sagen kan jo gribes anderledes an.
 Det er naturligt, jeg for din skyld holder øje med,
 hvad andre siger og gør, og hvad de kan bebrejde dig,
 for det dér øjekast, en borger får af dig, hvis det, 690
 han siger, ikke gør dig glad, det skræmmer ham.
 Men jeg kan høre alt, der bliver sagt i krogene,
 hvordan vor by nu sørger over denne piges lod:
 „Skal hun, som af alle kvinder mindst fortjener det,
 så uværdigt dø for en bedrift, der bringer ry! 695
 Hun tillod ikke selv sin egen bror at ligge dér
 i eget blod og ubegravet eller blive ædt
 af barske hunde og en ådselsfugleflok.
 Fortjener hun ikke hellere en gylden æreskrans?“
 Ja, det er altså sådan rygtet tavst går rundt. 700
 Min far, for mig er din succes i alt, du gør,
 den allerstørste gave, jeg kan ønske mig.
 For trives far, er børneflokkens lykke gjort
 og omvendt, heri er familiens pryd og gode ry.
 Nu skal du ikke have en sådan tankegang, 705
 at det, du siger, intet andet, er korrekt!
 For den som tror, at han er overlegen i forstand,
 i tungens talekunst og i sin tankegangs moral,

han viser sig jo, når man åbner ham, at være tom.
710 Den mand, der selvom han er klog, bliver ved at lære nyt,
skal ikke skamme sig, fordi han bøjer sig i ny og næ,
du har jo set, hvordan det træ, der bøjer sig
for vinterfloders rasen, redder selv den mindste kvist,
mens trodsigt træ med roden bliver revet op.
715 På samme måde må kaptajnen, der ikke bøjer sig
for storm, men lader sejlet fortil byde vinden trods,
jo kæntre og på skibets bund blandt bølger drive rundt.
Så slæk din trodsige vrede! Skift din holdnings kurs!
For hvis jeg trods min unge alder har lidt dømmekraft,
720 så mener jeg det allerbedste, der kan ske en mand,
er, hvis han fødes fyldt med viden og forstand.
Desværre plejer dette ikke være det, der sker,
så derfor kan man altid lære lidt af gode råd.

KOR
Min herre, hvis han rammer plet, er det kun rigtigt, at
725 du lærer lidt, og han af dig; I taler begge godt.

KREON
Så folk på vores alder skal belæres om forstand
af en, der er så ung og har så lidt fornuft?

HAIMON
Ja, hvis det er det rigtige at gøre! Det, jeg gør,
bør jeg bedømmes på, og ikke på de år, jeg er.

KREON
730 Skal jeg nu respektere dem, der ikke lyster mig?

HAIMON
Nej, du skal ikke respektere kriminelle folk!

KREON
Men er det ikke netop det, hun lider af?

HAIMON
Nej, ikke ifølge Thebens folk, vi deler byen med.

KREON
Og byen skal fortælle mig, hvordan jeg styrer den?

HAIMON
Kan du slet ikke se, hvor barnlig du nu er? 735

KREON
For hvis skyld er jeg hersker her, hvis ikke for mig selv?

HAIMON
Den by, der ejes af en enkelt mand, er ingen by.

KREON
Regenten ejer altså ikke mere sin egen by?

HAIMON
Du kunne herske fint alene i en ødemark!

KREON
Han støtter åbenlyst jo kvinden her i denne kamp. 740

HAIMON

Hvis kvinden det er dig, ja. Det er dig, jeg kæmper for.

KREON

Din lille flab, ved at bestride, hvad der er min ret?

HAIMON

Fordi du tager fejl af, hvad retfærdigheden er.

KREON

Fordi jeg respekterer mine magtbeføjelser?

HAIMON

745 Du sjofler guders ære, mens du taler om respekt!

KREON

Du skulle skamme dig! Fornedrer dig for kvindens skyld.

HAIMON

Og dog begår jeg ingen skamløs gerning nu?

KREON

Jo, alt du siger, støtter jo den piges sag!

HAIMON

... og din og min og underverdens guders sag.

KREON

750 I live får du aldrig hende som din brud.

HAIMON

Så dør hun, og i døden tager hun en andens liv.

KREON

Nu truer du! Pas på, du ikke er dumdristig, dreng!

HAIMON

Er det en trussel, at din dumhed bliver sagt imod?

KREON

Al din fornuft er væk! Tal ikke om fornuft til mig.

HAIMON

Hvis ikke du var min far, så kaldte jeg dig tankeløs.

755

KREON

Du er en kvindes slaveknægt, så spar mig for dit ævl.

HAIMON

Du ønsker altså kun en dialog, der går den ene vej?

KREON

Hvad siger du? Ved gudernes Olympos, hør nu her,
nu sætter jeg en stopper for dit brok og din kritik.

Kom, bring den lede tøs herud, så hun kan dø
for øjnene, i nærvær af den brudgom her!

760

HAIMON

Det kan du glemme alt om! Hun skal ikke dø,
mens jeg ser på, og du vil aldrig mere se
mit ansigt for dine øjne, nej, så fortsæt du
din galskab her blandt dem, der stadig kalder dig en ven.

765

(HAIMON GÅR UD AD INDGANG A)

KOR

Min herre, han forlod os vredt og i en hidsig fart,
så ungt et sind tager den slags smerte meget tungt.

KREON

Så lad ham gå og glem hans tankers indbildskhed!
Han kommer ikke til at ændre de to pigers død.

KOR

770 Du synes altså stadig, at de begge to skal dø?

KREON

Nej, ikke hende, der ikke rørte liget; du har ret!

KOR

Hvordan har du så lige planlagt, *hun* skal dø?

KREON

Jeg bringer hende ud et ensomt sted, hvor ingen går,
og gemmer hende levende dybt i en klippegrav,
775 med mad nok til at undgå blodskylden for hendes død,
så hele vor by kan undgå en besmittelse.

Kun Hades respekterer hun, så ham kan hun
vel bede til, at han vil frelse hende fra at dø.

Hvis ikke, lærer hun omsider nok, at skønt

780 hun viser døden al respekt, er sådan bøn omsonst.

3. STASIMON

STROFE

KOR

Uovervindelige Eros,
Eros, du som rammer markens dyr,
du som på pigers bløde kind
fordriver nattens lange vagt
og vandrer over havets svælg
og markens boliger.
Ingen evig gud og intet menneske,
hvis liv er så kort, kan undgå dig,
men med dig kommer galskab.

785

790

MODSTROFE

Du skubber ens retfærdige fornuft
fra retfærds vej og mod undergang.
Du oppiskede disse mænd
af samme blod til sammenstød,
da vandt begæret i brudens

795

smukt spillende øjnes
blik, det som troner blandt de høje
love: Ubetvingelig er
800 Afrodites guddomsleg.

(ANTIGONE FØRES IND AF VAGTER)

Nu rives også jeg ved dette
syn selv væk fra lovens bånd og kan
ikke længere holde tårer tilbage,
når Antigone går til brudekammeret,
805 hvor alle finder gravens hvile.

KOMMOS

STROFE A

ANTIGONE

Mig, I borgere i mit fædreland, ser I
nu vandre min sidste
tur og beskue solens lys-
stråler for sidste gang, ja for
den sidste gang. For Hades, som 810
giver alle hvile, leder
mig i live til
Acherons kyst uden bryllup,
uden at bryllupssang for
mig synges til min bryllupsfest: 815
Acheron gifter sig i dag med mig.

KOR

Men er din vej mod de dødes dyb
ikke fuld af beundring og æren værd?
Ikke ved dødsforvoldende sygdomsforløb,
ikke ved et tildelt sværdhug fra en hånd, men 820
ved din helt egen lov, drager du i live
alene blandt dødelige til Hades ned!

MODSTROFE A

ANTIGONE

Jeg har hørt, at en datter af vor frygiske
gæsteven Tantalos

- 825 døde sørgeligt på Sipylos,
hvor klippesten som vedbend
spirede rundt omkring hende.
Regn og sne forlader hende
aldrig, forlyder
mænds fortælling, alt imens hun
830 opløses af evige
tårer, der væder kinden. Som
hende lægger en guddom mig til hvile nu.

KOR

- Hun var en gud og af udødelig slægt,
835 mens vi er dødelige af jordiske slægter!
Men det er stort for en død kvinde, at man
kan berette, hvordan hun delte skæbne med
guderne i liv som nu i døden.

STROFE B

ANTIGONE

- Hvad, gør I nar? Ved fædrelandsguderne, hvorfor
840 håner I mig ikke, når
jeg er væk. Jeg står her stadig,
min by og I byens
velstående mænd!

Åh, I Dirkes kildevæld og
du vognrige thebanske jord, 845

I står dog som vidner på, hvordan jeg
ubegrædt af mine kære og ved hvilken lov
jeg vandrer til min fængselsgrav,
et uforventet hvilested!

Jeg stakkel, hverken levende 850
blandt levende eller død blandt døde;
hjemløs mellem liv og død.

KOR

Du gik jo bravt den hele vej,
men stødte hårdt din fod imod
Dikes høje alters kant, mit barn! 855
Måske du bøder for din faders kval?

MODSTROFE B

ANTIGONE

Du rørte de tanker, der piner mig allermest,
igen og igen pløjes der
op i min sorg over far og vores 860
skæbners fælles fald,

Labdakos' berømte slægt.

Åh, i ødelæggelsens seng
lå min skæbneramte mor med
sit eget afkom, ham, min egen far! 865
Ved dem kom jeg elendige til verden
og til dem, forbandet, ugift,
går jeg nu for at finde hjem.

Åh, bror og det skæbnesvangre
870 ægteskab, du fik, for ved din død tog du
livet af mig, mens jeg er i live.

KOR

At være from er én respekt,
men magt og magtens mand må man
jo aldrig træde på, og din vrede,
875 som du selv har valgt, har voldt din død.

SLUTSTROFE

ANTIGONE

Ubegrædt, ukær, ugift
føres jeg elendige ad
denne vej, der venter mig.
Aldrig mere må jeg stakkel skue
880 himmelsets hellige øje,
og ingen, der har mig kær, vil
begræde min tåreløse skæbne.

4. EPISODE

KREON

Hør, ved I ikke, at hvis gråd og sange hjalp
mod døden, sluttede ingen deres klagesang?
Før hende væk og skynd jer nu, så klippehulens grav 885
kan tage hende i sin favn, som jeg beordrede;
lad hende være ene og alene dér, så hun
kan ønske sig at dø eller leve i sin grav.
Hvad angår dette pigebarn, er jeg i hvert fald ren,
mens hendes hjem heroppe tages væk fra hende nu. 890

ANTIGONE

Min grav, mit brudekammer, åh, mit hjem i klippens dyb,
mit evige fængsels bolig, som jeg er på vej til nu,
hvor jeg vil møde min familie! Døds gudinden har
jo taget pænt imod den største del af dem.
Jeg er den sidste, som skal tage turen ned, 895
den værste tur, fordi jeg dør, førend jeg levede.
Jeg håber dog alligevel, at når jeg kommer, vil
det være kært for far og endnu mere kært for mor
og kært for dig, min broder med så kære træk.
Det var jo mig med mine egne hænder, som 900
fik vasket og begravet jer med ofringer af vin,

da I var døde. Men Polyneikes, dette er min løn,
 fordi jeg sørgede for dit legeme fik sin grav,
 skønt de, der har forstand, forstår, hvorfor jeg ærede dig.

905 Nej, selv hvis jeg nu havde været mor til børn,
 og hvis den mand, jeg fik, var død og lå og rådnede,
 så havde jeg da aldrig gjort det her mod byens lov.
 Men hvilken lov er det jeg bygger dette på?
 Jo, dør min ægtemand, kan jeg jo gifte mig igen,

910 og mister jeg et barn, få flere med en anden mand,
 men mor og far er nu begravet dér i underverdens dyb,
 så der kan aldrig mere spire frem en bror til mig.
 Den lov var det, jeg ærede ved at hædre dig så højt.
 Men Kreon mente, at min fejl var særligt slem,

915 og straffer mig som kriminel, min egen bror.
 Og derfor føres jeg nu hårdt af hænder væk
 fra ægteseng og bryllupssange, ugift, uden del
 i ægteskabet eller glæden ved at blive mor,
 men ene og forladt af mine kære vandrør jeg,

920 jeg arme stakkel, levende til dødningenes krypt.
 Men hvilken guddomsret har jeg dog overtrådt?
 Hos hvilken guddom skal jeg stakkel søge hjælp?
 Og hvem vil kæmpe på min side? Jeg er blevet dømt
 for dyb respektløshed, skønt jeg kun viste from respekt!

925 Hvis det er sådan, guderne nu ønsker det,
 så tog jeg fejl, og straffen, jeg skal lide, er fortjent,
 men er det ham, der tager fejl, så lad ham få en straf
 som den, han uretfærdigt lader ramme mig.

KOR

Hendes sinds stormstød stormer stadig
 med samme styrke gennem hende.

930

KREON

Der vanker straf til dem, der fører
 hende væk, hvis tiden trækkes ud!

ANTIGONE

Åh nej, det varslede, at min død nu er
 nært forestående.

KREON

Jeg kan forsikre dig,
 at den bliver eksekveret straks.

935

(KREONS VAGTER FØRER ANTIGONE UD
 AD INDGANG B)

ANTIGONE

Thebens land, du min fædrene by,
 I guder for min slægt,
 jeg føres bort, ja, uden tøven!
 Se på mig, I Thebens herskere, se, hvad den
 sidste af vor kongeslægt alene
 bliver udsat for af disse mænd, fordi
 jeg respekterede fromhed.

940

4. STASIMON

STROFE A

KOR

Danaë måtte også lade sit legeme

945 bytte det himmelske lys ud med en bolig
af bronze, skjult bag vægge
i gravkammerfængslet.

Hun var jo også af ærefuld æt, min pige, min pige,

950 og værnede i sit skød den gyldne sæd, som Zeus lod regne.
Men skæbnens magt er ganske sær,
og hverken rigdom eller Ares' krig,
høje tårne eller tjærede skibe,
som bølger banker, undgår den.

MODSTROFE A

955 Den arrige søn af Dryas, edonernes
konge, blev også fængslet for sin hånlige
vrede mod Dionysos,
lænket til bjergklipper;

således tæres de vrede blomster af hans helt særlige
galskab væk, dryp for dryp, indtil han forstår sin galskab: 960
at lægge hånlige hånd på guden.

For han ville sætte en stopper for de
gudsbesatte kvinder og gudens ild, og han
vækkede Musernes harme. 965

STROFE B

Og ved Bosporos' strande mellem to havstrømmes
dybtblå bølger lå det thrakiske
Salmydessos, hvor Ares bor. 970

Han så de barske sår, som Fineus'
sønner fik, da dennes
vilde hustru blændede dem;
knuste deres runde øjne, som kun så hævn,
mens hun rev dem ud med blodige 975
hænder og sylespidse brochenåle.

MODSTROFE B

Men det stakkels afkom fra moderens uægteskab
tæredes op i smertens tårer, 980
hun der som prinsesse var et skud

i Erechtheus' ældgamle markjord,
men blev fostret op i
fjerne grotter, stormomsust af
hendes faders vindes stød, løb hun, guddomsbarn 985
af Boreas, frit over fjeld, men
hende, mit barn, stoppede også skæbnen.

5. EPISODE

(TEIRESIAS OG EN TJENER KOMMER IND
AD INDGANG A)

TEIRESIAS

I Thebens herrer, vi er kommet her ad fælles vej,
vi to med kun et enkelt syn, for rejser man som blind,
990 må man til punkt og prikke følge i sin førers spor.

KREON

Hvad sker der nu, ærværdige Teiresias?

TEIRESIAS

Det skal jeg sige dig, og lyt nu til din spåmands ord!

KREON

Jeg viger aldrig fra din tankes kloge vej.

TEIRESIAS

Og derfor fik du byen her på rette køl.

KREON

995 Det gavnede mig, det vidner jeg jo gerne på!

TEIRESIAS

Pas på, du balancerer nu igen på lykkens æg!

KREON

Hvad? Det, du siger, skræmmer mig fra vid og sans!

TEIRESIAS

Du forstår det, når du hører mine spådomstegn.
Jeg satte mig dér på den gamle fugletydningstol,
hvor alskens fugleflokke har deres samlingssted, 1000

og hørte fuglesang, jeg ikke først forstod: For de
fløjtede fremmedartet og med uheldsvanger klang,
de flåede hinanden op med klør, så blodet flød,
og det forstod jeg ved at høre deres vingers støj.
Så derfor prøvede jeg straks – og noget ængstelig – 1005
at tænde offerild på altret, der er svedet sort.

Hefaistos viste sig dog ikke, men fra asken flød
en rådden slim fra offerben, imens de tærer væk.
Det dampede og spruttede højt med ækel galdesnask,
der landede hist og her, og knoglerne begyndte nu 1010
at stikke dryppende frem fra fedt, der skulle skjule dem.

Mit offer var forgæves og gav ingen spådomstegn,
ja, det var den besked, jeg fik fra denne dreng.
Han leder mig på vej, mens jeg jo leder andre folk.
Din tankegang har medført, byen nu er blevet syg, 1015
for alle vores offersteder, arner, altre, alt

er fyldt med fugle og med hunde, der har holdt en fest
med kød fra Ødipus' stakkels søn, der ligger, hvor han faldt.
Så guderne vil ikke acceptere offerbøn
og flammen fra vores offerbål, der brænder knogler op, 1020
mens fuglesangens støj nu ikke giver sikre tegn,
for de har spist af død mands blodige og fede væv.
Så tænk på det, min dreng, og overvej nu mine ord:
Det at begå en fejl er noget, alle mennesker gør,

1025 men det er ikke tåbeligt, hvis man har fejlet stort
og kommer i problemer, at glemme alt om stædighed
og lede efter midlet til at rette fejlen op.
Påståelighed er Dumheds adelsmærke, ved du nok.
Så bøj dig for den døde og stop nu med at stikke til
1030 et lig, for er det bravt at tage livet af en død?
Jeg tænker godt om dig og råder dig kun godt,
og gode råd er gode, når de kan betale sig.

KREON

Hør, gamle mand, I skyder alle efter mig,
som bueskytter gør, og nu skal jeg så også til
1035 at være skydeskive for din spådomskunst og dig,
som længe har haft mig til salg og tjent på det.
Jag du blot din profit, og køb og sælg, alt det du vil,
metallers malm fra Sardes eller indisk guld.
Men I skal ikke skjule ham i nogen grav,
1040 om så selv Zeus' ørne nu vil snuppe ham,
så de ved gudens kongestol kan æde ligets kød.
Selv ikke da jeg frygter en besmittelse
og steder ham til hvile. For jeg ved jo godt,
at intet menneske magter at besmitte guderne.
1045 Selv mennesker med særlig forstand, ærværdige
Teiresias, kan falde ud i skamfuldhed, når de
med skamfuld snak blot skjule, at de jager en gevinst.

TEIRESIAS

Ak,
mon noget menneske ved, mon nogen overvejer at ...

KREON

At hvad? Hvad er det for en almen gyldig lov, du har?

TEIRESIAS

... hvor stor en skat det er at eje sund fornuft! 1050

KREON

... så stor, tror jeg, som tankeløshed er den værste svulst.

TEIRESIAS

Men det er netop denne sygdom, du nu fyldes af.

KREON

Hør, jeg vil ikke tale ondt om den spåmand her.

TEIRESIAS

Det gør du jo, når mit varselsord bliver kaldt for løgn.

KREON

Ja, spåmænd er et slæng af pengegriske folk. 1055

TEIRESIAS

Profit ved skamløs gerning, det er tyrannens favorit.

KREON

Du ved godt, at du taler til din overordnede?

TEIRESIAS

Jeg ved det, ja, for kun med min hjælp fik du byen frelst.

KREON

Som spåmand er du klog, men uret er dig alt for kær.

TEIRESIAS

1060 Du får mig til at røbe det, jeg ikke vil!

KREON

Røb løs, men sig det ikke for egen vindings skyld!

TEIRESIAS

Ja, det er altså det, du tror, jeg er her for.

KREON

Men min fornuft bliver aldrig noget, du kan tjene på.

TEIRESIAS

1065 Så vid, at inden du har kørt og gennemført
blot få af Solens daglige hestevæddeløb,
vil du selv give væk dit ene lig af eget blod
i bytte for de andre lig, fordi du selv
har slynget en fra livet her derned til dødens dyb
og æreløst forvist en levende til gravens hjem;
1070 heroppe har du holdt et lig til underverdens gud
tilbage uden ære, uden gravfærd, uden renselse.
Skønt du og himlens guder ingen myndighed
har dér, så presses de med magt og vold af dig,
og derfor lurder nu Erinyerne på dig
1075 af guderne og Hades sendt som ubønhørlig straf
for alt det onde, du forvoldte og selv rammes af.
Så overvej nu, om jeg siger dette, blot fordi
man dynger mig med sølv? For meget snart vil du kun se

dit hjem forfalde under mænds og kvinders klagesang.

Nu ildnes byer op i fælles had mod os, fordi 1080

de mistede folk, hvis flåede rester fik en hellig grav

i hunde eller vilddyrers maver, eller i en fugl,

mens uren stank nu bæres ind i byens arnested.

De pileskud er det, jeg, hidset op af dig,

som bueskytten, vredt har skudt dig der i hjertet med: 1085

De rammer altid plet, så du kan ikke løbe væk.

Min dreng, før mig nu hjem igen, så han nu bare kan

få rettet al sin vrede mod yngre folk end mig

og lære at få styr på tungebåndet, der fór vild;

få bedre sind og tankegang end det, han viser nu. 1090

(TEIRESIAS OG TJENEREN GÅR UD AD INDGANG A)

KOR

Min herre, det var sært, så slemt hans varsel lød.

For jeg har altid levet her, fra jeg var ung med sort

og kraftigt hår, nu er jeg gammel, og mit hår er hvidt,

men aldrig, aldrig har han varslet løgn i vores by.

KREON

Jeg ved det selv! Er helt forvirret i mit sind. 1095

At bøje sig er særligt slemt for mig; står jeg imod,

slår ødelæggelsens kraft nu modet i mit sind itu.

KOR

Menoikeus' søn, du har behov for gode råd.

KREON

Hvad skal jeg gøre? Sig det, og jeg lystre jer!

5. STASIMON

KOR

- 1100 Så skynd dig først at sætte pigen fri fra klippens hvælv,
og få nu liget, der blot ligger der, lagt i sin grav!

KREON

Det mener du, jeg virkelig skal gøre: Bøje mig?

KOR

Ja, i en fart, min herre, guders slag slår hurtigt til
og hugger ned for fode dem, hvis tanker farer vild.

KREON

- 1105 Hvor er det hårdt, men jeg må afstå fra mit hjertes mål
og gøre det, for kampen mod Nødvendighed er tabt!

KOR

Så gør det nu og overlad det ikke til andre folk!

KREON

- Jeg er på vej, så kom, kom, tjenere, kom med!
Kom alle hver og en. Bring jeres skovle med,
1110 og skynd jer ud til stedet, som I alle godt kan se.
Men eftersom jeg nu har ændret mening, må
jeg løse knuden op, jeg selv fik strammet hårdt.
Jeg frygter, man skal efterleve fuldt og fast den lov,
der gælder alle, til den dag, hvor vores liv er slut.

(KREON OG HANS FØLGE HASTER UD
AD INDGANG B)

STROFE A

KOR

- Du navnerige, du pryd for Kadmos' datter, 1115
og den dybt tordende Zeus'
afkom, du det berømte
Italiens værn og herre
over Deo's bugt i Eleusis, 1120
fælleskabets skød, Bacchos,
i bacchanter moderby, i Thebens
by har du hjemme hist ved
Hismenos' kildespring og
vilddragens spirested. 1125

MODSTROFE A

- Dig har den glitrende fakkelryg set på bjergets
tvillingespir, hvor nymfer i
grotten hylder dig, Bacchos,
og ved Kastalias bæk. 1130

Og dig sendte Nysas dale med
vedbend og den grønne kyst,
der bugner af druer, herhen, hvor
guddomsstemmers *euhoë*
hilser dig på din vej
1135 gennem Thebens gader,

STROFE B

byen, som du ærer højest
af alle byer, du og din
lynramte moder.
1140 Og nu hvor vores by og folk holdes
i voldsomt sygdomsgreb, kom over
Parnassos' kløft eller gennem
1145 sukkenes dal, gør skridt til vor frelse.

MODSTROFE B

Du, der leder stjernekoet,
som puster ild i himlens hvælv
på din vej gennem
nattens stemmer, du, Zeus' søn, vis dig,
1150 vor herre, med dit følge af de
gale thyiadekor, der danser
den hele nat til herskeren Iacchos.

6. EPISODE

(BUDBRINGER KOMMER IND AD INDGANG B)

BUDBRINGER

Beboere i Kadmos' og Amfions boliger, 1155
et menneskes liv står aldrig helt så fast, at jeg
tør dadle ét, men rose andet for at være godt.
For held og uheld retter op og skubber jo
til den, som nu tilfældigvis er heldig eller ej.
Om det der gælder os i fremtiden, kan ingen spå. 1160
For jeg så op til Kreon med misundeligt blik,
han som frelste Kadmos' jord fra fjenderne, der kom,
og fik almægtigt enestyre over landet her,
regerede og blomstrede ved sit afkoms ædle skud.
Men alt er gået tabt! For har først mandens lyst 1165
til livet rent forrådt ham, kan jeg ikke sige, at
han lever, nej, for han er blot et lig med åndedrag.
Forøg du bare, hvis du vil, din velstand i dit hjem
og lev et liv som kongelig, men bringer det
dig ingen lykke, er det ikke mere værd 1170
end røgens skygge, for kun glæde tæller her.

KOR

Du kommer vist med alvorsnyt om vores kongehus?

BUDBRINGER

Ja, det er dødt, og skylden har de levende!

KOR

Hvem dræbte, og hvem ligger død, fortæl os det!

BUDBRINGER

1175 Haimon ligger i sit blod forvoldt af slægtens hånd.

KOR

Ved faderhånden eller tættere endnu på ham?

BUDBRINGER

Det var med egen hånd. Han rasede over faders mord!

KOR

Vor spåmand! Alt du forudsagde, var korrekt.

BUDBRINGER

Ja, det er sådan sagen står, og I bør rådslå nu!

KOR

1180 Se, Kreons hustru, stakkels Eurydike kommer ud
fra hjemmets sale. Det er nok tilfældigt, men
hun hørte måske, at vi nævnte Haimons navn.

(EURYDIKE MED FØLGE KOMMER UD GENNEM
DØREN I BORGEN)

EURYDIKE

I byens folk, jeg anede uråd lige før, da jeg
skulle hjemmefra, fordi jeg ville bede til
gudinden Pallas, om hun vil sende hjælp til os. 1185

Men netop da jeg ville åbne døren, ramte mig
og mine ører lyden af en grådkvalt klage fra
mit eget hjem, og jeg faldt som besvimet om,
men tjenerinder greb mig, stum og magtesløs.
Hvad end det er, der nu er sket, fortæl mig det igen! 1190
At høre ondt på ondt, det kender jeg kun alt for godt.

BUDBRINGER

Jeg, kære frue, var der selv og vil fortælle alt,
jeg undertrykker intet for at skjule sandheden.
Hvorfor skulle jeg nu bløde dette op for dig,
hvis jeg så står og lyver? Sandheden har altid ret! 1195

Jeg førte nu din ægtemand til fods derud
på slettens vidder, hvor Polyneikes' krop jo stadig lå
helt flået op af ubarmhjertige hundes bid.
Vi bad til korsvejsguden og til Pluton om
at slække deres vrede nu i venlighed mod os, 1200

og vaskede ham grundigt ren med helligt vand.
Så brændte vi på bål af kviste resterne af ham
og byggede ham en gravhøj på hans hjemstavns jord.
Så skyndte vi os hen til pigens bryllupskammer, hvor
på stenhård seng hun skulle blive Hades' brud. 1205

En tjener hørte fra den uindviede brudegrav
en skinger stemme, ret som var det klagesang.
Han løb straks hen til Kreon og fortalte det.
Da han kom nærmere, hørte han den vage lyd
af jammeren og skreg nu højt med pinefulde ord 1210

- og grødet stemme: „Åh, jeg arme stakkels mand,
 så er jeg altså selv en spåmand nu? Er denne vej,
 jeg vandrer her, mon ikke den allerværste, man kan gå?
 Den stemme er min søns! Så skynd jer, folk! Afsted,
 1215 afsted og skynd jer alle sammen hen til graven nu,
 og fjern den klippedyng, vi placerede der,
 og kravl så ind igennem hulens mund, så I kan se,
 om det er Haimons stemme, eller guder narrer mig!“
 Det var altså vores herres desperate ord.
- 1220 Vi kiggede ind og så hende hænge dér
 i gravgrottens dybe ende, hænge fra sin hals;
 hun dingled i løkken flettet af hendes bryllupsslør.
 Han holdt om hende, mens han pressede liget op
 og skreg, fordi de dødes guddom stjal hans brudeseng,
 1225 fordi hans far således knuste sønnens ægteskab.
 Men det så Kreon og udstødte så et skingert skrig,
 han nærmede sig sin søn og kaldte klagende på ham:
 „Hvad har du gjort, min stakkels dreng, hvad tænker du
 dog på, har dette taget din forstand fra dig?
 1230 Kom ud, min dreng, jeg beder dig i ydmyg bøn!“
 Men drengen kaster et vilddyrsblik på ham.
 Han spytter i ansigtet på sin far og trækker tavst
 sit sværd og støder det imod sin far, der undgår det,
 så sønnens skarpe sværdslag fejler. Men så bliver han,
 1235 den stakkels dreng, så arrig på sig selv, at han
 straks stikker klingens halvvejs ind i siden. Med mat arm
 han favner om sin jomfrubrud, forstanden er intakt
 endnu, og hendes hvide kinder farves rødt af sprøjt
 af blodets bølger i hans sidste gisp og åndedrag.
 1240 Der ligger han, et lig, og holder tæt til sig et lig.

Sit ægteskab fik staklen så i Hades' hal, og ikke her,
 et godt bevis for mennesker på, hvordan forkerte valg
 kan presse manden ud i ondt, der kun forvolder sorg.

(EURYDIKE MED FØLGE GÅR IND I BORGEN)

KOR

Hvad tror du, det nu skal betyde, vores frue gik
 igen helt tavst og viste hverken glæde eller sorg? 1245

BUDBRINGER

Det skræmte også mig. Jeg nærer dog det håb,
 at skønt hun hørte om de kvaler, hendes søn har lidt,
 hun ikke kræver gråd af folket, men vil sørge selv
 bag hjemmets fire vægge og med tjenerinderne.
 Hun er jo ikke så ubesindig, at hun fejler nu. 1250

KOR

Jeg ved nu ikke, for mig er rungende stilheds dyb
 og råberi til ingen verdens nytte lige skidt.

BUDBRINGER

Det ved jeg, når jeg går derind igen, og ser
 om hun nu holder noget skjult for os i sit
 fortvivlede hjerte, for du har jo ganske ret: 1255
 Den dybe stilhed gør mig også helt urolig nu.

(BUDBRINGER GÅR IND I BORGEN. KREON MED
 FØLGE KOMMER IND AD INDGANG B
 MED LIGET AF HAIMON)

KOR

Se der kommer vores herre selv
med ødelæggelsens klare tegn
i sine hænder, ikke forårsaget af andre,
1250 så hårdt at sige, men helt hans egen fejl.

EXODOS

STROFE A

KREON

Åh, I

tankers tankeløse fejltagelser,

stædige, dødbringende,

en families morder

og mordofferet ser I lige her!

De valg, jeg traf, endte så ulykkeligt.

1265

Min dreng, så ung, du fik så tung en skæbne,

åh nej, åh nej,

du er død, forsvundet.

Det var mit valg, der dræbte dig, ikke dit.

KOR

Kun alt for sent fik du retfærdighed at se.

1270

STROFE B

KREON

Åh nej,

jeg stakkel har forstået det nu: Så var det
altså en gud, der med sin voldsomme vægt slog mig i
ansigtet og slyngede mig ud på grusomheds vej
1275 og min lykke til jorden, knust under fode!
Åh, dødeliges ubærlige byrder!

(BUDBRINGER KOMMER UD FRA BORGEN)

BUDBRINGER

Min herre, du har allerede nok, ja favnen fuld
af det, du bærer der, men når du kommer hjem igen,
1280 vil du nok få, ja, mange flere ulykker at se.

KREON

Men er der flere ulykker i vente for mig nu?

BUDBRINGER

Din hustru, moderen til dette lig, er død,
den stakkel, død af sværdets friske stik.

MODSTROFE A

KREON

Åh, du

urene underverdens Hadeshavn,
1285 mig, hvorfor knuser du mig?

Og du bragte smertens

ulykkesbud til mig! Hvad siger du?

Hvorfor dræber du en stendød mand igen?

Hvad er det for en besked, du bringer, dreng,

åh nej, åh nej,

at hendes blodige

lig lægger sig ved den døde her?

1290

(LIGET AF EURYDIKE BÆRES UD FRA BORGEN)

BUDBRINGER

Nu kan du se det hele, hun er bragt herud!

MODSTROFE B

KREON

Åh nej,

det er den anden sorg, jeg stakkel nu må se.

1295

Hvilken skæbne, hvilken står stadig der og venter mig?

Jeg havde lige før min dreng her i mine armes favn,

dér ligger hendes lig, jeg stakkel, nu kan se.

Åh, du ulyksalige mor, åh, min dreng.

1300

BUDBRINGER

Hun faldt ved altret såret dybt af sværdets skarpe stik

[...]

hun slap sit syn til mørket, mens hun kaldte gennem gråd

på ægteskabets tomhed nu, hvor Megareus er død,

begræd igen sin Haimon, men til sidst forbandede

i onde toner hun så dig, som dræbte hendes børn.

1305

STROFE C

KREON

Åh,

jeg ryster af rædsel, hvorfor er der
ingen, der har stukket sværdet i mig?

1310 Jeg ulyksalige, åh nej,
er opløst i ulyksalig jammer.

BUDBRINGER

Hun kastede al skyld for de to dødes skæbnelod
mod dig, ja, hun der selv er død og borte nu.

KREON

Hvordan forlod hun livet med så blodig død?

BUDBRINGER

1315 Hun stak sig ført af egen hånd dybt ind i siden, da
hun hørte skinger sørgesang for sønnen, der er død.

STROFE D

KREON

Min, ja, min er skylden, den kan aldrig
fjernes, aldrig være andres, åh, min.

For jeg dræbte dig, dig, jeg ulykkelige mand,
1320 jeg, det er sandheden! Før mig, tjenere
før mig hurtigst muligt væk, før mig væk herfra,
1325 mig, hvis liv er intet nu, ingenting!

KOR

Ja, det du siger, det er godt, hvis der er godt i ondt:
Det bedste er, at onder rammer os i kortest tid.

MODSTROFE C

KREON

Kom,

vis dig her for mig, du min skønneste
skæbnedag, der bliver min sidste dag!

1330

Kom ypperste skæbnedag,
så jeg aldrig mere skal se daggry.

KOR

Det hører morgendagen til, men vi skal handle nu
og her i dag, så hvad der siden sker, er andres sag.

1335

KREON

Men det jeg ønsker, sang jeg om i bønner før!

KOR

Hold op nu med at bede mere, for rammer ondt
af skæbner sendt, kan intet menneske slippe væk.

MODSTROFE D

KREON

Før I nu dette tomme menneske væk,
som dræbte dig, søn, uden at ville,

1340

og også dig, åh, jeg ulyksalige, jeg
ved ikke, hvor jeg nu skal se hen, gå hen?
1345 Alt glider mig af hænde, og hovedkulds har
en ubærlig skæbne nu ramt mig hårdt.

(KREON FØRES IND I BØRGEN AF SIT FØLGE,
DER BÆRER LIGENE VÆK. BUDBRINGER GÅR MED)

KOR

Forstand er lykkens vigtigste og
fremmeste del, og det guddommelige
1350 skal vises respekt. Hårde ord fra
stolte mænd straffes med hårde slag,
og med alderen
forstår de da forstandens kraft!

(KORET GÅR UD AD INDGANG A)

FORKLARENDE NOTER TIL TEKSTEN

1-99: **prolog:** Daggry. ANTIGONE kommer ud i scenerummet fra den af sidegangene, der viser ind mod byen. Hun giver tegn til en tøvende ISMENE, der står ved døren ind til det, der skal forestille THEBENS kongeborg. Der er ingen tegn på nogen teatereffekter, såsom statuer, altre eller lignende. Prologens formål er at introducere ØDIPUS' tilbageværende børn, ANTIGONE og ISMENE, nu hvor ETEOKLES og POLYNEIKES har dræbt hinanden, efter Polyneikes med en hær fra ARGOS forsøgte at vinde magten tilbage over THEBEN. Hele denne konflikt er effektivt skildret i Aischylos' *Syv mod Theben*, et stykke, Sofokles konstant henviser til i *Antigone*. Vi får et klart billede af situationen i THEBEN. Krigen er vundet, men da kong ETEOKLES er død, har den næste i tronfølgen, KREON, fået magten over byen. KREON har som sit første tiltag som konge erklæret, at ETEOKLES skal begraves med pomp og pragt, mens POLYNEIKES' lig skal rådne, der hvor han faldt (se note til vers 34 og versene 1015-1022). Vi skal måske forestille os, at ANTIGONE og ISMENE har vasket og hædret ETEOKLES' lig, som vil have ligget på *lit de parade* (gr. *prothesis*) i THEBENS kongeborg hele natten, se dog vers 898 med note og den tekstkritiske note til versene 23-24. Vores to

antagonister, ANTIGONE og KREON, har begge truffet deres skæbnesvangre valg, inden skuespillet begynder, og skuespillet skal så blot vise konsekvenserne. ANTIGONES navn frister til at tro, at hun er rebelsk (*anti-*) af natur, men sagen er den, at navnet snarere betyder „ligner sit ophav eller slægt (*gon-*)“. Hun ligner sin far, ligesom hun ligner sine brødre: stålsatte og vrede, jf. note til vers 1.

1: Ismene, søster med vores fælles broders træk: Dette vers, der egentlig blot er en hilsen, er uhyggeligt komplekst, så den danske oversættelse er et forsøg at få alle meningslagene med. ANTIGONE kalder på Ismene ved at nævne hendes hoved (gr. *Ismênês kara*), hvilket ikke er unormalt hos Sofokles (fx *Ødipus* 40), men til dette hoved lægger sig en række tillægsord, der komplicerer udsagnet betydeligt: 1) „fælles“ (gr. *koinon*), fordi de som søskende ligner hinanden. I versene 899 (se note) og 915 ses et tydeligt ekko af dette vers. Man må forestille sig, at skuespillerne, der har spillet ANTIGONE og ISMENE, har haft identiske masker på, således at søskendeforholdet og dets splittelse til sidst har stået soleklart for enhver. Oversættelsen „træk“ forsøger at ramme ikke bare „ansigtstræk“, men et mere ambivalent „karaktertræk“. 2) Der står hverken søster eller broder i den græske tekst, men det græske tillægsord *autadelphon* betyder umiddelbart „fra selv samme livmor, dvs. beslægtet ved mors blod“. En søster på græsk hedder således *adelphê* og en bror *adelphos*. Det vil sige, at en græsk tilskuer har hørt tre ting på én gang, når han hørte *autadelphon kara*: 1) beslægtet ansigt, 2) søsters ansigt og 3) brors ansigt. Emfasen er dog på sidste led, da tillægsordets endelse *-on* lyder mere som *adelphos*

end *adelphê*. Men hvilken bror? POLYNEIKES er ikke blevet nævnt endnu, så en anden bror er meget mere nærlæggende, nemlig ANTIGONES far og bror, ØDIPUS, der nævnes i følgende vers. Derved understreges ANTIGONES families tragedie fra første vers, se også note til vers 2. Versets simple grammatik modsvares straks af en overrumplende meningsmæssig kompleksitet: Hvad er det egentlig, vi skal høre om i dag?

2: giver Zeus: (gr. *Zeus ... teleî*) en umiskendelig henvisning til Homers *Iliaden* vers 5: „så Zeus' vilje blev fuldbragt“. Om *Iliaden* som leitmotif i *Antigone*, se „Om ANTIGONE“.

2: Ødipus' ulykker: ANTIGONE ser sin ulykkelige situation som kulminationen på den forbandelse, der har hærget LABDAKIDSLÆGTEN, se også versene 49-57, 304, 450, og 2. stasimon 582-625.

3: ødelæggelse: Selvom verset er ødelagt, kan man tydeligt se, at der er tale om det græske ord *atê*, der betyder, at man i dumhed kaster sig ud i en gerning, der kun volder ødelæggelse. *Ate* hos Sofokles har altid *resultatet* som omdrejningspunkt, ikke årsagen, da den hyppigt unddrager sig en uddybende forklaring. „Ødelæggelse“ er et gennemgående motiv i tragedien, se 17, 585, 614, 624-625, 863, 1097 (se note), 1258.

4-6: Disse tre vers indeholder intet mindre end 6 negationer (på græsk er der 8, hvis man medtager vers 3). Denne

negative holdning afspejler ANTIGONES stejle afvisning af alt og alle, se også versene 450-470 med note.

7: **generalen:** gr. *strategos*, hvilket i Athen var en demokratisk valgt hærfører med vide beføjelser, fx til at idømme dødsstraf, jf. Xenofons *Hellenica* 1.1.15. Ordvalget er anakronistisk brugt af Sofokles for at give ANTIGONES sarkasme en politisk vinkel. KREON kaldes aldrig konge af ANTIGONE (se også versene 22, 31, 549), mens alle andre tiltaler ham som konge, herre og lignende. Er ANTIGONE så tæt forbundet med THEBENS nye konge, at hun kan tillade sig at kalde ham ved fornavn, ikke som koret, der i al høflighed tiltaler ham ved faderen, MENOIKEUS' navn, se vers 156, 211, 1098, eller er hun bare flabet?

18-19: Sofokles forsøger at give et realistisk billede af sit samtidige samfund, hvor respektable kvinder ikke opholdt sig ude på gaden uden god grund, se versene 578-579. I Euripides' *Herakles' børn* 476-477 gøres dette forhold helt klart:

„For kvinden sømmer ærbarhed og tavshed sig,
og at hun forbliver i sit hjem i ro og fred.“

29-30: En dobbelt henvisning til Homers' *Iliaden* 1. 4-5 og 22. 386, hvor der i første sang er tale om alle de grækere, der mistede livet på grund af ACHILLEUS' vrede, og i 22. sang specifikt om den ubegravede PATROKLOS, ACHILLEUS' ven, der har ret til at blive begravet.

36: Stening var ikke en normal athensk praksis, men dukker af og til op i tragediernes univers, fx Aischylos' *Syv mod Theben* 199, *Agamemnon* 1616, Sofokles' *Ajas* 254, *Ødipus i Kolonos* 435.

40: **at løse knuden op:** ISMENE benytter her et billede fra de normale kvindelige sysler i hjemmet, nemlig vævning. KREON gentager dette billede i vers 1112. Om KREONS syn på kvinder, se versene 484-486, 578-579, 741.

43: **bære liget bort:** Et lig bør ikke ligge, hvor det er faldet. Om denne problematik, se note til versene 1015-1022.

49-68: ØDIPUS' og JOKASTES ulykkelige skæbne kan man læse om i Sofokles' *Ødipus*. I modsætning til netop *Ødipus* og den senere tragedie *Ødipus i Kolonos* forudsættes det her i *Antigone*, ligesom i Aischylos' *Syv mod Theben*, at ØDIPUS er død, se 898 og note til vers 65.

53: **samme navn:** nemlig JOKASTE.

65: **dem, der ligger i deres grav:** Den antikke kommentar til passagen fortæller os, at der sigtes til Polyneikes (flertalsformen på græsk kan sagtens henvise til kun en enkelt, se fx Aischylos' *Gravofferet* 833) eller Dødens guder. Disse er dog ikke en del af ISMENES argumentation, men netop kun ANTIGONES og det først senere (se note til vers 72-77), så derfor må der henvises til pigernes døde forældre, JOKASTE og ØDIPUS, som ANTIGONE fortæller, at hun selv har begravet, jf. versene 897-902.

72-77: ANTIGONE argumenterer for, at hun vil få en smuk død (se også vers 97, 194-197) ved at begrave POLYNEIKES og henviser til et af de homeriske heltes grundbegreber, at dø smukt, jf. Homers *Iliaden* 22. 71-73:

„... en yngling er selv som falden på valen,
bidt af den hvæssede malm, et prydeligt syn at beskue.
Alt der kan ses på hans krop er skønt, endogså i døden.“
(overs. Due)

Men tanken forbliver central i græsk tankegang og ses også hos fx Herodot 1. 30. 3-5, i Tyrtaios' digte og her hos Aristoteles i *Den nikomachæiske Etik* 1115a:

„Og den ædleste død er døden i krigen. For det er under den største og ædleste fare. Og hertil svarer også de æresbevisninger som tildeles i både bystater og hos fyrster. Og virkeligt modig kaldes den, som står frygtløs overfor den ædle død, og overfor de ting som gøre døden umiddelbart forestående, som især krigen gør.“ (overs. Porsborg)

ANTIGONE påberåber sig altså et maskulint heltebegreb, der vindes i krig; se kontrasten her i HEKTORS ord til sin hustru ANDROMACHE:

„Gå du nu hjem og tag vare på det som du har at skøtte, både din væv og din ten, og sørg for at pigerne flittigt gør deres arbejde godt! Det er mænd der skal ta sig af krigen, alle, men ikke mindst mig af dem som Ilion fødte.“
(Homers *Iliaden* 6. 490-493, overs. Due)

Men mændenes krig er slut, og ANTIGONE er en ung kvinde. Det eneste, der er sikkert her, er, at døden er umiddelbart forestående (35-36, 495-460). Hun understøtter sin argumentation med en vag henvisning til, hvad guderne ærer (77), et argument, Ismene ikke kan følge, fordi hun trods alt værdsætter livet (jf. ANTIGONES syrlige kommentar i vers 555) og bøjer sig for folkets og KREONS beslutning (44, 46, 59-64). Om ANTIGONES motiver, se også noter til versene 450-470 og 908-920.

88: kuldens gerninger: ISMENE siger mere, end hun selv ved (se vers 650). Det er dog ikke kun døden, hun her sigter til, men en græsk kontrast mellem varme som noget effektivt og kulde som ineffektiv. Derfor taler ISMENE også om ANTIGONES higen efter det umulige, se versene 90-92.

Parodos: Korsang, der består af to strofiske par, som på græsk responderer metrisk indbyrdes. Mellem de lyriske strofer synger koret kortere dele ikke-responderende anapæstiske vers (110-116, 127-132, 141-147, 155-161), hvor stilniveauet sænkes en smule. Det er muligt, at disse dele alene synges af korføreren. Koret af ældre og respekterede mandlige borgere kommer ind på *orchestra* fulgt af aulospilleren. (Se „Om teatret“). Sangen er en taksigelse for sejren, en såkaldt *paían*, der er en hymne til guden APOLLON. Han nævnes dog kun indirekte via Solen (gr. *HELIOS*), som APOLLON ofte knyttes sammen med (fx Aischylos' *De Bønfaldende* 212-214, *Syv mod Theben* 859, Euripides' *Faethon*, fragment 781). Dog nævnes andre guder, HEFAISTOS og ARES, i versene 123-124 og begge som

personifikationer af deres virke, ild og krig, ZEUS i vers 127 og 143, som byens værn mod ARGOS' hovmod, se note til versene 127-137. Sidst, men ikke mindst, påkaldes sejrgudinden NIKE i vers 148 samt THEBENS skytsgud, DIONYSOS, se også note til 5. *stasimon*, 1115-1154. *Parodos* er fyldt med lyriske ekkoer fra Homer og Pindar (især 9. nemæiske ode og 9. paian, der faktisk blev opført for THEBANERNE efter en solformørkelse), men også fra Aischylos' tragedie om samme slag, *Syv mod Theben*.

Sangen fokuserer på solens lys (gr. *phaos*, *phôs*) og det håb, lyset traditionelt giver, men koret bruger ligeledes et poetisk ord om fjenden („manden“ i vers 105), gr. *phôs*, og således bindes frelsen og ødelæggelsen sammen i Sofokles' leg med ord. Men her stopper Sofokles ikke, for fjenden vises som en ørn, hvis næb truer med at omslutte THEBEN, der selv kaldes en mund, således at mund møder mund som to vilddyr, der kæmper, jf. dragen (125). Men end ikke den THEBANSKE drage er et symbol på den smukke side af THEBENS historie: Da KADMOS skulle grundlægge byen, var han nødt til at dræbe ARES' drage. Han såede derpå dragens tænder, og krigere spirede op af jorden (de såkaldte *Hoi spartoi*, de såede). Disse krigere kæmpede straks imod hinanden, til kun fem stod tilbage, og af disse fem udsprang THEBENS adelsslægter. Dragen forsvarede altså THEBEN, men den er ligeledes et symbol på de brodermord, der ligger til grund for THEBENS folk: ETEOKLES' og POLYNEIKES' drab på hinanden er blot det sidste led i denne kæde, se 583-625.

Men, synger koret, sejrens gudinde, NIKE, kom til sidst, og koret føler sig sikre på, at krigen nu er ovre. Det vil glemme fortiden og se fremad (148-151) og glemmer

derved sine egne ord, for fjenden KAPANEUS sang også om sin sejr (134), men gik ikke desto mindre til grunde: Det valg, KREON har taget om ikke at lade POLYNEIKES begrave, vil ikke lade dem glemme krigen. Dette for tilskuerne ironiske forhold mellem fjenden og det THEBANSKE folk understreges ved, at KAPANEUS rasede som en BACCHANT (135), en tilhænger af DIONYSOS, mens koret nu lover, at DIONYSOS vil danse gennem deres by. Sangen tager udgangspunkt i daggryets lysende håb og ender som HELIOS' ridt over himlen med et varsel om nattens mørke. En rejse, hele tragedien også foretager.

110-111: Om POLYNEIKES' navn, der betyder „stridslysten“, se Aischylos' *Syv mod Theben* 576-578, 658, 678, 830.

114: *skjulte vor jord*: Et ekko af Hesiods skabelsesmyte, *Theogonien* 126-128, hvor JORDEN (gr. *gê*, *gaia*) føder HIMLEN (gr. *Uranos*), der skal skjule (eller omslutte) hende i en frugtbarhedsakt, og af Homers' *Iliaden* 17. 239-245, hvor krigens støvsky indhyller alt på slagmarken, og AIAS siger:

„Nu er jeg ikke blot angst for hvad der skal ske med den døde, at han nu snart bliver ædt af Troernes hunde og gribbe, men for mit levende liv, at det går det grummelig ilde, ja og for dit! Nu sortner jo alt under krigens tornado, Hektor, og os er beredt en brat døds svimlende afgrund.“
(overs. Due)

Igen spilles der altså på det tvetydige; om betydningen af den thebanske jord som symbol, se også note til *parodos* og versene 337-341.

127-137: Græsk mytologi er fyldt med folk, der må bøde for hovmodig tale over for guderne, men her er der ingen tvivl om, at Sofokles bevidst leger med sin forgænger, for koret af mænd her svarer faktisk på en bøn, som koret af skrækslagne piger i Aischylos' *Syv mod Theben* (452-456) bad til ZEUS:

„Gid den pralhals må dø, som bander af byen!
Må lynkilen ramme ham hårdt,
før han stormer mit hjem
og hærger mit jomfrubur
med sit ubændige spyd!“
(overs. Dahl & Lech)

Sofokles behøver ikke at fortælle tilskueren, at der her tales om krigeren KAPANEUS, hvis

„... overmod er uden lige.
Han si'r, at hvad enten guderne vil eller ej,
vil han udslette byen, og selv hvis Zeus skulle kaste
sin vredes ild mod jorden, vil det ikke standse hans vej,
for lyn og tordenslag kalder han blot
et lunt pust i middagsheden.
På skjoldet har han en nøgen mand,
og denne knuger som våben en brændende fakkel,
og med gylden skrift står der skrevet: 'Jeg brænder byen ned.'“
Aischylos' *Syv mod Theben* 425-435
(overs. Dahl & Lech)

130: **guldindfattet hovmod:** KAPANEUS og POLYNEIKES har begge guldindfattede tekster på deres skjolde (Aischy-

los' *Syv mod Theben* 434, 660), der fortolkes som hovmod af ETEOKLES. KREON har ligeledes intet tilovers for guld og rigdomme, jf. versene 296-314, 1037-1038.

133: **synges sin sejr:** egl. råbe „Nike“, det vil sige „sejren er vor“. Se note til **parodos**.

141-142: Disse syv mod syv skildres forbilledligt i en berømt scene i Aischylos' *Syv mod Theben* 369-676.

143: **et minde til Zeus:** egl. til ZEUS *tropaïos*, dvs. den ZEUS, man hylder på det sted, hvor fjenden tog flugten (gr. *tropê*). Deraf ordet „trofæ“.

156: **nykronet magt:** KREON har sin første dag ved magten.

173-174: KREON anerkender her, at den eneste grund til, at han nu er konge, er, at han er i familie med ØDIPUS' sønner, ikke gennem blodet, men fordi han er JOKASTES bror, se også 486-487.

205-206: Et ekko af versene 29-30, se note til disse vers. KREON er helt bevidst om, hvor voldsomt det er at lade POLYNEIKES ligge og rådne op, ligesom ACHILLEUS vil i Homers *Iliaden* sang 24. 14-22:

„Og når det kom, fik han spændt for sin vogn og liget af Hektor fastbundet bag den med hovedet ned så det slæbte på jorden, haled ham tre gange rundt om den døde Patroklos's gravhøj, standsed og gik til sit telt og lod liget ligge på marken,

slængt på næsen i grus. Men Foibos Apollon beskytted hvert gry Hektor mod rift og mod skramme i ynke over helten, død som han var, og dækked ham helt med den gyldne aigide, for at bevare hans hud når han slæbtes af sted efter vognen. Således skænded han, pint af sin vrede, den herlige Hektor.“ (overs. Due)

214: **du kan herske over død som levende:** Det viser sig allerede i versene 361-362, at intet menneske kan bestemme over døden, og KREONS skalten og valten med liv og død (fx 309-310, 567, 653-655, 760-761, 773-780, 883-890) er respektløs og bliver irettesat af TEIRESIAS i 1029-1030.

249-258: Vagtens tale påpeger her to centrale ting: 1) at jorden er uberørt af menneskehånd, se note til versene 337-341, 1109, 2) at liget ikke er blevet maltrakteret, således som KREON ønskede det, se noter til versene 29-30, 205-206, 415-421. Passagen er et ekko af Homers *Iliaden* 19. 23-39, 23. 184-191, 24. 18-21, 418-423.

256: **undgå smitte:** Et lig kræves begravet for ikke at besmitte dem, der måtte være i nærheden. Se også versene 773-776, 1015-1018 og *Ødipus* 179-181:

„Ved sådanne talløse dødsfald mister vor by sit liv, forladte barnekroppe ligger på den hårde jord uden grådkvalt sørgesang, da de selv bringer død.“

279: **gudesendt:** Koret, der ikke kender til ANTIGONES gøren og laden, ser begravelsen som et mirakel (jf. Homers

Iliaden 16. 666-683, 24. 18-21), og det er altså først her, at guderne inddrages i sagen, skønt Vagtens beretning minder meget om den guddommelige indblanding i Homers *Iliaden*, se note til versene 249-258. Se også vers 421.

281: **en gammel nar:** alderdom knyttes ellers sammen med visdom, se 681-682, 1352-1353, og ungdommen med dumhed, se 726-729, 735.

290-295: KREONS gode takter om den sande konge begynder i modgang her at krakelere. At penge og magt var en skidt kombination, nævnes allerede hos fx Theognis og Solon (fragment 13, se Appendiks):

„rigdom som skattes af mænd med overgrebs tanke vil ikke ordentligt gå: Når den blir underlagt urettens bud, går den kun nødtvungen med og slår snart med ulykken følge.“ (11-13, overs. Friis Johansen)

Et af tyrannens kendetegn er paranoia, se Herodot 3. 80-82, *Ødipus* fx 345-349, 380-389, 540-542, Aristofanes' *Rytteriet* fx 236-238, 475-479.

295: **fordel:** gr. *kerdos* bliver et tema gennem tragedien. For KREON er fordel, her tænkt økonomisk, noget skidt (her og 312, 1037, 1047), for ANTIGONE et bittert gode (461-464), og for TEIRESIAS rummer gode råd en fordel for den, der følger dem (1032, se KREONS egne ord i 178-181), mens ordet i 1056 bliver en syrlig kommentar til KREONS tyranniske opførsel. KREON frygter i versene

290-295, at nogle konspirerer imod ham for profittens skyld, men det er ikke af de årsager, han forestiller sig.

332-383: 1. **stasimon**: Korsang, der består af to strofiske par, der på græsk responderer metrisk indbyrdes. Koret reflekterer over menneskets bedrifter som hersker over naturen, havet, jorden og dyrelivet, alt sammen fordi mennesker forstår sig på at arbejde sammen. Korsangen minder meget om digteren Solons 13. digt og Protagoras' skabelsesfortælling i Platons dialog *Protagoras* 320d-323c og er ganske givet et ekko af samtidige diskussioner om civilisationens oprindelse, se også Aischylos' *Prometheus i Lænker* 442-506, Euripides' *De Bønfaldende* 201-213. Som i **parodos** er korets optimisme dog noget skrøbelig. Mennesket er *deinos*, et ord, der kan betyde alt fra genial til skræmmende og farlig, og derved er tonen i sangen tvetydig fra første færd. Jeg har valgt at oversætte det græske *deinos* med „sær“, fordi koret her synger om, at mennesket har en særlig status i universet via sine evner og sit intellekt, og fordi ordet „sær“ ligesom *deinos* rummer flere mulige betydninger. Mennesket har civilisationen, der kan beskytte det mod mangt og meget i naturen, men alt har positive og negative træk, og således kan mennesket snildt fange de tankeløse fugle, mens dets egne tanker er, som vinden blæser, og kan ende i tankeløse handlinger, der ikke bare skader individet, men også samfundet (se vers 383). Sofokles lader moderne positivisme støde sammen med Hesiods gammeldags forfaldstanke fra *Værker og Dage* (105-201), og den skeptiske tilskuer vil helt sikkert have tænkt:

„Thi i den forrige tid havde mennesker levet på jorden ganske forskånet for ondt, i frihed for byrdefuld møje, ukendt med smertelig sot, som påføre mennesker døden.“
(90-92, overs. Andersen)

Interessant er det, at to meget vigtige elementer i den græske civilisationsforståelse er udeladt i denne hyldest til mennesket: ild og kontakt med guderne via orakler, spåmænd og så videre, se note til versene 1007-1008. At HEFAISTOS ikke vil vise sig i byen og ikke bliver hyldet, virker ironisk, når man tænker på den homeriske hymne til HEFAISTOS, hvor smedeguden sammen med Athene bliver fremhævet som civilisationsbærende guddomme:

„Muse, besyng med din klingende stemme den vise Hefaistos, som med sin søster Athene, gudinden med funklende øjne, herlige gerninger lærte de jordiske mennesker. Fordum levede disse som vilddyr i huler blandt skyggende bjerge. Nu har de lært af Hefaistos, berømt for sit snilde, at skabe. År efter år kan de livet igennem og uden bekymring leve behageligt, skærmet af huse, som selv de har tømret. Vær os da nådig, Hefaistos, skænk manddom og lykke i livet.“
(overs. Garff & Hjortsø)

334-337: At havet nok er en trussel alligevel, ses allerede i 2. stasimon, versene 586-592, og i HAIMONS tale, versene 715-718. KREONS første ord var en skibsmetafor (162-163), og i vers 1284 ser han døden som en havn.

337-341: JORDEN som frugtbar giver ses allerede hos Homer (fx *Iliaden* 3. 86, 6. 213, 16. 418) og Hesiod, især i

Homers *Hymne til Demeter*, men i denne tekst viser det sig, at JORDEN som gudinde kan lade alt det hårde arbejde, mennesket priser sig af i denne sang, være til ingen verdens nytte, hvis hun selv eller gudinden DEMETER bliver vred, fx:

„Hun gjorde dét år slemmest og styggest for menneskevæsner på deres givtige jord og tillod den ikke at lade sædekorn spire. Dem gemte den smukt bekranste Demeter.“
(305-307, overs. Due)

Ikke desto mindre er JORDEN specielt i THEBEN helt central for befolkningens selvforståelse, se note til **parodos** og fx Aischylos' *Syv mod Theben* (10-20). Korets tanke om mennesket, der arbejder på marken, står i skærende kontrast til POLYNEIKES' lig, der blev begravet uden brug af landbrugsredskaber i trods mod byen lov, se 249-258.

376-383: Korets skifte til gudernes magt underminerer hele 1. stasimon og peger fremad mod 2. stasimons fokus på ANTIGONES slægt og den mulige forbandelse.

409-412: Vagterne sætter gang i forrådnelsen ved at fjerne det tidligere støv, der værnede mod besmittelsen. Nu smittes byen for alvor af KREONS fejl, se versene 998-1022.

415-421: Et ekko af Homers *Iliaden* 23. 184-191:

„... Men hundene fik ikke Hektor.

De blev holdt væk om dagen såvel som om natten af Zeus's datter, den elskovsfro Afrodite, der kom med ambrosisk

rosenolie og smurte ham mod at få rifter på farten hen over sletten, og over ham sænkede Apollon en blåsort, skærmende sky fra himlen på marken så at den dækkede hele det sted hvor han lå så at solens brændende stråler ikke forsvød ham til skind og til ben som en udtørret mumie.“
(overs. Due)

415-421: Vagtens fortælling knytter begravelsen sammen med det religiøse, se vers 279. Passagen er dog højst tvetydig, for hvem har sendt tornadoen? Guderne? Og hvem er den en sorg for? Himlens guder, fordi jordens støv dækker for Solens lys, eller menneskene, fordi den varsler skidt? Hvorfor er den en guddomssot (egl. en guddommelig sygdom)?

423-425: ANTIGONE sammenlignes nu med en fuglemor, og POLYNEIKES med den døde fugleunge (se også Euripides' *Trojas Kvinder* 105, Aischylos' *Agamemnon* 49-59). Søskeneparret kobles derved sammen med et andet familiehierarki, nemlig mor og søn, og skal således forstås som et spejl af deres ophav, se 863-865.

450-470: ANTIGONES tale præsenterer os for et nyt argument for at overtræde byens og KREONS beslutning, nemlig at hun handlede ud fra nogle guddommelige love. En konges magt stammer traditionelt fra ZEUS (se fx Homers *Iliaden* 9. 37-38, Hesiods *Theogonien* 80-93, 98-99, Sofokles' *Filoktet* 137-139), men ANTIGONE henviser til ZEUS' egen lov og retfærdighed, og derved afskriver hun de fremskridt, som civilisationen ifølge koret (354-356, 368-375) har gjort. Hvor ANTIGONE i vers 77 talte

om „guderne“, var referencen så vag, at man uden tvivl ville have tænkt på de olympiske guder, men nu bliver hun lidt mere eksplicit, for der er ikke tale om den olympiske ZEUS, men underverdens egen retfærdighed, DIKE. Og dog er der ikke tale om en klar argumentation fra hendes side, eftersom den lov, hun hentyder til, er hinsides mennesket (457), mens ZEUS' lovgivning er kendt blandt mennesker (620-621). ANTIGONES retfærdighed beror altså på en fornemmelse (jf. Aristoteles' *Retorikken* 1373b):

„Ved loven forstår jeg dels den specielle, dels generelle. Den specielle er den, hver gruppe mennesker har fastsat for sine egne medlemmer; den forekommer henholdsvis skreven og uskreven. Den generelle lov er naturgiven. Den eksisterer nemlig et fælles begreb om ret og uret, *begrundet i naturen, som alle mennesker bærer i sig som en anelse*, selvom der ikke består noget fællesskab eller nogen anden pagt imellem dem.“

(overs. Hastrup)

Det til trods skal det tilføjes, at spåmanden TEIRESIAS i 1072-1076 udtrykkeligt fortæller KREON, at hvad angår de døde, har hverken han eller ZEUS noget at skulle have sagt, og således kommer KREON på tværs af HADES' lovgivning, mens KREON dog havde ret i, at ANTIGONES flirt med døden kun leder til HADES' haller (777-780).

ANTIGONES tale beror desuden på negativ argumentation (otte negationer, ni på græsk, samt de to centrale begrebers negering „u-“), og derved følger ANTIGONE det negative udgangspunkt fra sin første tale i **prologen**, se

note til versene 4-6. Denne negativitet opnår kun en lige så negativ respons fra KREON, idet enhver form for konstruktiv dialog mellem de to nedbrydes, fordi de bruger de samme ord og begreber uden fælles forståelse af dem (508-525).

451: DIKE, retfærdighed, er som regel knyttet til ZEUS og OLYMPEN (se vers 855 og Hesiods *Værker og Dage* 256-262), men findes også i forbindelse med hævn gudinderne, ERINYE (i flertal erinyerne) i Sofokles' *Ajas* 1390, *Kvinderne i Trachis* 808-809, Aischylos' *Agamemnon* 1432-1433, *Forsoningen* 511-512. I Aischylos' *Syv mod Theben* (659-672, se også vers 855) havde POLYNEIKES DIKE som emblem på sit skjold.

471: **barske arv**: Det græske ord, *ômos*, benyttes ellers kun om mænd i tragedierne.

484-485: KREON, ligesom ETEOKLES i Aischylos' *Syv mod Theben* (*Syv mod Theben* 182-202, 223-225, 252-262, 712-719), reagerer kraftigt på kvindelig modstand, og jo flere gange han konfronteres med ting, han ikke kan kontrollere, des voldsommere; se også 672, 741.

486-489: KREONS svar er noget af en arrig overdrivelse. Oversættelsen udelader ZEUS' epitete, *Herkeios*, Hjemmets ZEUS.

489: **hende**: ISMENE.

502: **et større ry**: se note til vers 72-77, se også vers 695.

557: Faktisk har ingen på nuværende tidspunkt støttet ANTIGONE og hendes sag, se dog versene 692-700.

568: Sofokles lader her ISMENE smide en bombe ved at bringe HAIMON ind i billedet. KREON og ANTIGONE er langt tættere forbundne, end nogen af dem vil indrømme.

569: **marker:** KREONS kommentar er på trods af den hyppigt forekommende landbrugsmetaforik om kvinder i græsk tankegang ganske usmagelig (saml. Sofokles' *Kvinderne i Trachis* 31-33). På grund af THEBENS tætte forbindelse til jorden (se note til versene 337-341) benyttes dette billedsprog ofte om ØDIPUS og JOKASTES incestuøse forhold, se fx *Ødipus* 457-460:

„Det vil vise sig, at han er både bror og far
til de børn, som han lever med, både søn og
ægtemand til sin mor, i hvis ager han har sået
sin sæd ligesom sin far, som han også har dræbt.“
(overs. Lech)

Og Aischylos' *Syv mod Theben* 750-757:

„Men han lod sig friste af lystens uråd
og avled' sin egen død derved
i fadermorderen Ødipus,
han som i moderens hellige ager,
hvorfra han selv var spiret,
plantede blodets
rodstok. Galskab føjede
disse usalige ægtefolk sammen.“
(overs. Dahl & Lech)

Se endvidere noter til versene 340 og 859.

583-625: **2. stasimon:** Korsang, der består af to strofiske par, som på græsk responderer metrisk indbyrdes. Koret synger om de forbandelser, guder kan nedkalde over hele slægter, ligesom det ifølge koret er tilfældet med LABDAKIDSLÆGTEN. Her læner Sofokles sig kraftigt op ad Aischylos' *Syv mod Theben* (686-791), men hvor Aischylos lader APOLLON stå bag LABDAKIDSLÆGTENS deroute, ser koret her to klare aktører, nemlig HADES (601-602), som specifikt slår ØDIPUS' afkom ihjel, og ZEUS (604-614), hvis lov er almengyldig. Og dog næver koret to gange en ubestemt gud (584, 596). Hvem mon det er? Sangen er et modsvar til 1. stasimon, hvor mennesket syntes at evne næsten alt. Her står det klart, at der er ting, som mennesket ikke har kontrol over, fx guderne og i særdeleshed ZEUS' uskrevne, men olympiske, lov, i modsætning til ANTIGONES lov (se note til versene 450-470). Straffen for at overtræde ZEUS' lov er total ødelæggelse, *Ate*, se note til vers 3; ikke bare individets død, som i 1. stasimon (361-362), men hele slægtens.

599-602: En meget vanskelig passage. Tanken synes at være, at ANTIGONE er sidste led i ØDIPUS' slægt, og netop som hun spirer op af jorden, dækker guderne hende til med den blodige jord, som POLYNEIKES ligger på. Andre læser passagen således, at det græske ord for jord (*konis*, som egentlig betyder støv) ændres til *kopis*, der er et redskab til at hugge planter ned med.

603: **en Erinyes sind:** Taler koret her om ANTIGONE? Efter sin familiefortælling i versene 858-866 kalder hun i hvert fald sig selv *araios*, forbandet, men dette tillægsord kan også betyde, at man er årsag til en forbandelse. Er hun en guds forbandelse over KREON?

626-627: Sofokles underspiller helt bevidst det faktum, at KREONS anden søn, MEGAREUS, døde dagen før i slaget, hos Aischylos i forsvaret (*Syv mod Theben* 473-479), mens han i Euripides' *Fønikerinderne* 834-1018, nu kaldet MENOIKEUS, som sin farfar ofrer sit eget liv for byens skyld. Hans død spiller først en rolle senere, i vers 1303, se dog 993, 1058, 1191, 1250. I Euripides' nu tabte *Antigone* giftede HAIMON og ANTIGONE sig og fik sågar en søn, MAION (jf. den antikke indledning til Sofokles' *Antigone*).

631: **helt uden spåmænds hjælp:** THEBENS royale har en grim tendens til at negligere spåmænd og deres forudsigelser (se også *Ødipus* 393-398, 707-709), i modsætning til koret af borgere (1091-1094).

653: **spyt den pige ud:** Ud over at KREON er ganske ufor- skammet – han nævner end ikke ANTIGONE ved navn (se også vers 761-762) – så ender det faktisk med, at HAIMON faktisk spytter sin far i ansigtet, se vers 1232.

658: **Zeus, slægtsblodets gud:** egl. ZEUS *Xynaimos*. Se også note til versene 486-489. Et sarkastisk ekko af HAIMONS navn og grænsende til det blasfemiske. KREON mener åbenbart, at den ZEUS, han får sin kongelige autoritet

fra (se note til versene 450-470), er en anden ZEUS end den ZEUS, der værner om familie og slægt.

672: Endnu en gang finder KREON noget, som efter hans mening truer civilisationen, se også versene 296-304, og endnu en gang er han et ekko af Aischylos' ETEOKLES i *Syv mod Theben*, se note til versene 484-485. Se også 741.

678-680: Kreons lydighedsbegreb beror på krigsførelse (670-671, 674-676), men krigen er slut (se note til versene 72-77), og hans eneste fjende er ANTIGONE. Skønt den athenske mandlige tilskuer som udgangspunkt vil være enig med KREON, er der ingen tvivl om, at han overdriver sine beføjelser (se især 666-667) og er på gyngende grund, jf. 620-625.

719: **trods min unge alder:** se note til vers 281.

741: HAIMON kommer til at gøre KREON til den kvinde, KREON frygtede at blive i vers 484-485, se noten.

751-752: HAIMON truer her med fadermord, ligesom ØDIPUS slog sin fader ihjel (Aischylos' *Syv mod Theben* 753; for Sofokles' udlægning, se *Ødipus* 771-833 og Euripides' *Fønikerinderne* 33-45), men på tragisk vis bliver KREON ironisk nok barnemorder, se vers 1305.

773-776: KREON ændrer mening således, at ISMENE slipper for dødsstraf, og at ANTIGONES straf ikke skal være stening, men indespærring, for således at undgå aktivt

at dræbe hende. Derved mener han, at byen kan undgå smitte. Hvad han ikke kan begribe, er, at POLYNEIKES' lig allerede har gjort byen syg, se note til versene 409-412.

781-800: **3. stasimon**: Korsang, der består af et strofisk par, der på græsk responderer metrisk. Efter at have overværet familiens strukturelt velbalancerede sammenstød (ANTIGONE – ISMENE, ISMENE – KREON, KREON – HAIMON) synger koret en sang til EROS' kærlighedens, ære. Sangen er ikke en bøn om noget, blot en konstatering af, at der er kræfter på spil, der er større end guder og mennesker og dyr, en kraft, som rammer alle med galskab. I den anden strofe retter koret denne kraft mod deres seneste oplevelser og ser, hvordan denne galskab (se vers 756) kan være et udtryk for EROS' magt. Hvor koret i 2. stasimon sang om en eller anden guddom, finder de her den skyldige: AFRODITE. Men hvad har AFRODITE med sagen at gøre? HAIMON og ANTIGONE er forelskede (568, 570), og koret kan være af den opfattelse, at HAIMON reagerer, som han gør, på grund af kærlighedens galskab, skønt han peger på sin fars galskab (764-765). Dog er der ingen tvivl om, at sangen peger fremad mod ANTIGONE og HAIMONS bryllup i HADES, se note til **kommos** (806-882). Den mytiske AFRODITE fik sammen med ARES datteren HARMONIA, der blev gift med KADMOS og derved blev THEBENS første dronning, men lige så lidt som hun bragte harmoni til THEBEN, lige så lidt hjælper AFRODITE med at gyde olie på vandene i denne strid.

806-882: **kommos**: lyrisk dialog mellem koret og ANTIGONE, der består af to strofiske par, der på græsk respon-

derer metrisk indbyrdes, og en slutstrofe. De lyriske strofer synges alene af ANTIGONE, mens koret synger kortere dele ikke-responderende anapæstiske vers (816-822, 834-838, 853-856). Passagen er altså ikke ulig **parodos** i form, men rent emotionelt kan de ikke være længere fra hinanden. ANTIGONE tager korets sang til EROS op og synger selv den bryllupssang, som hendes veninder skulle have sunget til hende på hende og HAIMONS bryllupsdag. Koret udtrykker sin sympati med hende, men forsøger ud fra sit eget begrænsede synspunkt at fortælle ANTIGONE, at hun selv har truffet sit valg, og at det har konsekvenser (853-856, 874-875). **Kommos** er en slags musikalsk gentagelse af KREON og ANTIGONES konflikt, for koret forstår ikke ANTIGONE, og hun forstår ikke koret, der netop ikke synes at støtte hendes projekt, skønt koret, ligesom ISMENE (98-99), godt kan se, at det er smukt at handle, som hun har gjort (se også 792-700).

823-831: ANTIGONE bruger NIOBE som billede på sig selv og sin skæbne. NIOBE var gift med AMFION fra THEBEN, som hun fik syv drenge og syv piger med. Men da hun hånede LETO for kun at have to børn, ARTEMIS og APOLLON, dræbte APOLLON NIOBES sønner, mens ARTEMIS dræbte hendes døtre (se illustration, s. 112). Sønderknust over sit tab flygtede NIOBE til LYDIEN i Lilleasien og blev forvandlet til en sten på bjerget SIPYLOS, hvor hun græder i al evighed. NIOBE er sammen med PROKNE grækernes mytiske eksempler på en moders evige sorg over tabet af børn. Om AMFION, se note til vers 1155.

Vasemaleri fra Attika, ca. 460-450 f.Kr. Artemis og Apollon skyder Niobe og Amfions børn. Louvre, Paris.

852: **hjemløs**: gr. *metoikos*, dvs. en, der bor et sted, men ingen rettigheder har der. Antigone når kun til underverdens flod, ACHERON (810-816), ligesom den døde PATROKLOS i Homers *Iliaden* 23. 71-74 vil have ACHILLEUS til at få ham begravet i en fart, så han kan komme over floden og ind i HADES.

855: **Dikes høje alters kant**: Se note til vers 451. Koret mener helt tydeligt, at DIKE hører til på OLYMPEN, og at

KREONS kongemagt får sin autoritet derfra. Deres tiltro til KREON består, se versene 873-874.

858-861: ANTIGONE svarer på korets bekymring over, hvorvidt hendes ulykke skyldes hendes ophav, og hun svarer utvetydigt igen ved at henvise til slægtens ulykke som jorden, der pløjes op igen og igen (på græsk, tre gange, dvs. LAIOS, ØDIPUS, sønnerne). Her ser man en tydelig kombination af jorden/landbrug i 1. stasimon og slægtsforbandelsens oprørte hav i 2. stasimon (især 590-591), mens hendes følgende forklaring om JOKASTE og ØDIPUS naturligvis gør pløjningen af jorden til det seksuelle billede, KREON så skamløst brugte tidligere, se note til vers 569. Se også „trepløjningen“ som et traditionelt billede på helten JASON og gudinden DEMETERS samleje i Homers *Odysseen* 5. 125-128, Hesiods *Theogonien* 969-971.

869-870: Under sit eksil fra THEBEN giftede POLYNEIKES sig med ADRASTOS' datter, ARGEIA, hvilket gav ham mulighed for sammen med sin svigerfar, kongen i ARGOS, og med dennes hær at føre krig mod sin hjemby, THEBEN.

880: **himmellysets hellige øje**: en syrlig modsætning til korets første strofe i **parodos**, se versene 100-103.

882: **tåreløse skæbne**: ANTIGONE mener ikke, hun har nogen familiemedlemmer tilbage, der vil sørge over hende. Hun regner ikke længere ISMENE for en del af familien, se versene 940-941. Hvis hun havde regnet med at få korets fulde sympati, er det ikke lykkedes.

889: **er jeg i hvert fald ren:** se noter til versene 256, 773-776.

893: **dødsgudinden:** PERSEFONE.

898: Eftersom ANTIGONE aldrig fik begravet POLYNEIKES ordentligt, er det mest sandsynligt, men ikke af den grund givet, at hun her henvender sig til ETEOKLES – Sofokles kan have regnet med, at tilskuerne har glemt de faktiske forhold vedrørende begravelsen. Men er det ETEOKLES, hun her henvender sig til, bruger hun ansigt/hoved-perifrasen om alle sine tre søskende, se note til vers 1.

908-920: En meget omdiskuteret passage, som mange (bl.a. Goethe) har anset for at være i strid med ANTIGONES ellers stejle (eller heroiske) karakter. Passagen er et ekko af en fortælling hos Herodot (3.119), hvor perserkongen Dareios efter en opstand lader forræderen Intafrenes' mandlige side af familien arrestere:

„Men Intafrenes' kone gik dag efter dag til paladsets port og græd og jamrede sig, og da hun blev ved med at gøre dette, fik hun til sidst Dareios til at fatte medlidenhed med sig. Han sendte et bud til hende og lod sige: 'Kvinde, kong Dareios indrømmer dig den gunst at få frigivet én af alle dine fængslede pårørende; du må selv bestemme, hvem det skal være.' Efter at have tænkt over sagen svarede hun: 'Dersom kongen skænker mig én enkelts liv, så vælger jeg af dem alle min broder.' Da Dareios fik dette at vide, undrede han sig over hendes svar og sendte igen bud og lod sige: 'Kvinde, kongen spørger dig, hvad der var din tanke med at lade din mand og

børn i stikken og vælge at redde din broders liv, som jo både står dig mindre nær end dine børn og er dig mindre kær end din mand.' Hun svarede tilbage: 'Herre konge! En mand kan jeg få igen, om gud vil, og ligeså andre børn, hvis jeg mister disse. Men da både min fader og min moder er døde, er det udelukket, at jeg kan få anden broder. Det var dette jeg havde i min tanke, da jeg svarede således.“

(overs. Hastrup & Hjortsø)

Desuden blev passagen anset for ægte af Aristoteles (*Retorikken* 3. 1417a). Fjerner man passagen, fjerner man også ANTIGONES sidste forsøg på at rationalisere sin gerning. Hvor hun i første omgang benyttede sig af et heltebegreb (se note til versene 72-77) og senere af de usagte love om, hvordan man behandler de døde (se note til versene 450-470), forsøger hun sig nu, fordi guderne ikke har givet hende et klart tegn om, at hun overhovedet har ret, med et slægtskabsargument af tvivlsom værdi, eftersom hun fortier sin slægts faktiske historik, se også noter til vers 2 og 2. stasimon. Efter min mening er passagen ægte og viser os en anden side af ANTIGONE, en nedbrudt skikkelse, der tror, hun havde sin egen vilje til at kæmpe for sin bror, men desperat forsøger at begribe, hvordan hun er kommet ud på så dybt vand. Det tragiske er, at nok har hun ret (eller rettere, KREON tog fejl, se versene 1015-1022), men uvidende derom dør hun i grotten, dog ikke en helts smukke død i krigen (jf. 72-77). Det er kun ved at fastholde denne passages autenticitet, at ANTIGONE bliver helt igennem tragisk, og ikke bare en revolutionær heltinde.

915: POLYNEIKES. Se note til 898 og vers 1 med note.

929: **sinds stormstød**: et grumt ekko af versene 135-137 (se note), 355 og 589, der samlet set viser, at menneskets tanker blæser som vinden, men som storm kan de forvolde stor skade. Om ANTIGONE som ERINYE, se note til vers 603.

938: ANTIGONE sigter måske til ARES, AFRODITE og DIONYSOS, som alle tre har tætte bånd til Theben. ANTIGONES projekt kommer i et noget uheldigt lys, eftersom de guder, hun nu beder til, var dem, hendes bror forsøgte at knuse ifølge Kreon, se 198-202 og Aischylos' *Syv mod Theben* 45-47, 579-586. *Antigones'* KREON støttes af spåmanden AMFIARAOS i Aischylos' tragedie, et faktum, Sofokles understreger ved i vers 199 at lade KREON citere AMFIARAOS' ord fra *Syv mod Theben* 582.

940-941: se note til vers 882.

944-987: **4. stasimon**: Korsang, der består af to strofiske par, der på græsk responderer metrisk indbyrdes. Mens ANTIGONE føres bort, giver koret eksempler på andre skikkelser fra myternes verden, der har lidt, som hun nu gør. Sangen er uhyre kompleks, for koret peger ikke kun på ANTIGONE, men også på KREON – måske peger koret i det hele taget bare på de mennesker, der har overtrådt ZEUS' lov (611-614). Dog er der det ekstra lag, at den egentlige magt i verden nu er Skæbnen (gr. *moira*), en magt, der er „sær“ (*deina*), ligesom mennesket var det i

1. stasimon. Koret famler altså efter at forstå ikke bare situationen omkring dem, men helt generelt bare at forstå verden, og således kan disse forskellige, og meget komplicerede, mytiske eksempler ikke blot forstås ved at henvise til Skæbnen, men de viser derimod, at lige meget hvor (fra det græske fastland, ARGOS, ATHEN til det høje Nord, THRAKIEN), og lige meget hvem du er, så virker Skæbnen på sin egen sære måde set fra menneskets synsvinkel.

FØRSTE MYTE: DANAË var datter af AKRISIOS, konge af ARGOS. AKRISIOS hørte fra et orakel, at han ville blive myrdet af DANAËS søn, så han spærrede hende inde. Men ZEUS forvandlede sig til regnen, der drypper gennem taget, og gjorde hende gravid med PERSEUS. Hun selv døde ikke på grund af fangenskab, men efterfølgende kom PERSEUS til at dræbe sin „morfar“, AKRISIOS, og oraklets spådom blev opfyldt. Er det et tegn til KREON om ikke at bekæmpe skæbnen? Men hvilken skæbne? At ANTIGONE ikke opfylder sin plads som mor (916-918)?

ANDEN MYTE: LYKURGOS' skæbne hører vi om i Homers *Iliaden* 6. 130-141.

„Selv ikke Dryas's søn, den stærke fyrste Lykurgos, levede lang tid efter sin strid med Olympiske guder, han som jog den besættende gud Dionysos's ammer over det hellige Nysa, så alle smed deres thyrsos fra sig på jorden for alle de hug som den vilde Lykurgos gav dem med oksernes kæp. Dionysos dykkede bange ned under bølgen i havet, og Thetis tog ham i favnen, angst som han var for de trusler som manden udstødte mod ham. Derfor blev han forhadet af de sorgløstlevende guder,

slagen med blindhed af Zeus og fik ikke lov til at leve længe, forhadet som han var af alle de evige guder. Så jeg har slet ingen lyst til at slås med salige guder.“ (overs. Due)

KREON skal med andre ord altså undgå at være så stålsat imod HADES og hans magt. Myten om LYGURGOS var ligesom myten om DANAË populær på den attiske scene, og Aischylos' nu tabte trilogi, *Lykurgeia*, har uden tvivl udviklet det homeriske forelæg, for her hos Sofokles spærres han inde ligesom ANTIGONE og DANAË.

TREDJE MYTE: KLEOPATRA var datter af vindguden BOREAS og OREITHYIA, der var af kongelig slægt i Athen. KLEOPATRA blev gift med FINEUS og fik to sønner, men efter at de tilsyneladende var blevet skilt, giftede FINEUS sig igen, og hans nye hustru blindede KLEOPATRAS sønner. Græske stedmødre er sjældent venlige. KLEOPATRA blev altså ikke straffet med indespærring, hendes opvækst var hos vinden i en grotte, men hun måtte ligesom NIOBE gå til i sorg over sine mistede børn, se note til versene 823-831.

964: **gudsbesatte kvinder og gudens ild:** DIONYSOS' MÆNADER, der går i fakkeloptog.

965: **muserne:** MUSERNE harmes, fordi LYKURGOS vil sætte en stopper for DIONYSOS' optog, som også indeholder musik og sang.

973: **vilde hustru:** FINEUS' nye hustru, der sikkert er af en lokal, THRAKISK, slægt.

979: **moderens uægteskab:** KLEOPATRA og FINEUS blev skilt.

982: **Erechtheus' ældgamle markjord:** Athenerne havde ligesom thebanerne en idé om, at de som folk var spiret af den attiske jord.

988: TEIRESIAS kommer som den første i tragedien ind, uden at koret introducerer ham, hvilket giver ikke bare følelsen af travlhed, men også af guddommelig indgriben.

998-1032: TEIRESIAS' tale: KREONS valg om ikke at lade POLYNEIKES blive begravet har skadet byen i en sådan grad, at forholdet til guderne er brudt sammen, så selv TEIRESIAS må opgive spådomskunsten, der er menneskets eneste metode til at høre, hvad guderne har af planer med dem. Så mens koret har besunget de guddommelige kræfter i universet, fortæller TEIRESIAS nu, at al mulighed for kommunikation med guderne er udelukket. KREON skal altså indrømme sin fejl og skynde sig at rette den. APOLLON havde to templer i THEBEN, Hismenion og Ptoion, der begge lå langs floden HISMENOS sydøst for THEBENS kongeborg. Nær dem lå et alter viet til APOLLON, *Spódios*, Aske-APOLLON, hvor man tog varsler fra udbrændte offeringer. Det er sikkert dette alter og denne religiøse institution, Sofokles sigter til i versene 1005-1011. I det andet århundrede efter Kristus kunne Pausanias stadig se TEIRESIAS' fugletydningstol (gr. *oiônoskopieion*, 9. 16. 1). Se også Pindars 11. pythiske ode:

„Kom med Herakles' højbårne
moder (Alkmene) til Melia i det hellige skatkammer
med gyldne trefødder, det som Loxias (Apollon) ærer så højt,
Hismenion er navnet, sæde for sande varselssvar,
I børn af Harmonia ...“

Da KREON ønskede, at POLYNEIKES' lig skulle blive en skat
(gr. *thesauron*) af kød (gr. *boras*) i vers 30, havde han nok
ikke regnet med, at dette kød ville blive bragt ind i by-
ens hjerte, dets hellige område (se note til versene 1015-
1022), og besudle ingen ringere end APOLLONS egen skat
(gr. *thesauron*), gudens alter. Intet under, at al kommuni-
kation med guderne er afbrudt.

1007-1008: HEFAISTOS er som i vers 123 synonym med
ild, men hverken venner eller fjender kan få ilden til at
brænde i byen: måske skulle koret have husket på at synge
om ilden som den kraft, hvorfra alle menneskets evner
stammer, fordi PROMETHEUS formastede sig til at stjæle
den og give den til mennesket; Aischylos' *Prometheus i
Lænker* 7-11, se også note til 1. stasimon, 332-384.

1015-1022: I sit forsøg på at undgå besmittelse i byen vi-
ser KREON sig at have taget fejl af sygdommens arnested,
POLYNEIKES' lig. Som KREON ville have, at POLYNEIKES'
lig skulle være en skat af kød (30, gr. *boras*), viser det sig
netop at være dette kød (1018, igen *boras*), der nu spreder
smitten på byens tempelområde.

1033-1035: KREONS sammenligning af spådomskunst og
bueskytten er ikke grebet helt ud af det blå, for spådoms-

guden APOLLONS kendetegn var netop en bue (se illustra-
tion, side 112), og hans tilnavn hos Homer er som regel
„fjerntrammeren“.

1039-1044: KREON er lige så stålsat her som ACHILLEUS i
Homers *Iliaden* 23. 182-183 og nægter pure at lade POLY-
NEIKES begrave, men skønt det er slemt, er hans blasfemi-
ske udtalelse om, at ZEUS' ørne skal spise ligets kød (gr.
bora) på OLYMPEN, langt over strengen, se note til versene
998-1032, 1015-1022. At mennesker ikke kan smitte gu-
der, betyder ikke, at guder bryder sig om smitte, og det er
forbudt for de olympiske guder at være i nærheden af en,
der dør eller er et urent lig, se fx:

„Kassandra: Åh åh, Apollon, Apollon!

Kor: Men hvorfor jamrer du sådan om Loxias?

Han mødes aldrig med en sørgende.

Kassandra: Åh åh, Apollon, Apollon!

Kor: Det er jo blasfemi, når hun nu råber gudens navn,
at støtte op om sørgesang er ikke noget for ham.“

(Aischylos' *Agamemnon* 1072-1077)

„For på denne dag
er det bestemt, at hun skal dø og skilles fra sit liv.
Men jeg (Apollon) forlader nu mit kære hjem i denne hal,
så ikke smitte her fra huset nu skal ramme mig.“
(Euripides' *Alkestis* 20-23)

„Det er forbudt for mig (Artemis) at se på død
og besudle mine øjne med de dødes åndedrag.“
(Euripides' *Hippolytos* 1437-1438)

1065: **hestevæddeløb**: Solen kører hver dag hen over himlen i sin vogn.

1067-1071: TEIRESIAS er helt klar i konklusionen: KREON har forbrudt sig mod et æreskodeks, han ikke forstår, med katastrofale følger for hele samfundet.

1072-1076: HADES har den fulde ret til de døde, og det kan en konge eller de olympiske guder ikke ændre på.

1084-1086: se note til versene 1033-1035.

1096: **At bøje sig**: KREON må nu indse, at det at bøje sig for overmagten nu rammer ham selv, se versene 64, 473, 710-718.

1100-1101: Koret følger TEIRESIAS' beretnings rækkefølge; red først ANTIGONE, begrav så POLYNEIKES, se dog versene 1196-1205.

1109: **bring jeres skovle med**: i modsætning til POLYNEIKES' første begravelse skal der nu benyttes redskaber, se note til versene 249-258.

1112: se note til vers 40.

1115-1154: **5. stasimon**: Korsang, der består af to strofiske par, der på græsk responderer metrisk indbyrdes. Sangen er en påkaldelseshymne, hvor koret beder THEBENS skytgud, DIONYSOS, om at frelse den by, hans mor, SEMELE, kom fra. Sådanne påkaldelser indeholder altid

beskrivelser af gudens ophav, kulter og magt, og derfor kommer vi også ud på en rejse fra Italien hen over THEBEN til EUBOIA, fra Athen til DELFI og slutter i THEBENS gader. Så stor er DIONYSOS' magt. Sangen er altså et desperat håb om hjælp, men efter TEIRESIAS' mislykkede kommunikation med guderne kan man tvivle på, om DIONYSOS hører dette kor, og det på trods af at koret i **parodos** lovede en fest til hans ære, når natten falder på. Er det denne sang? Er natten faldet på? Er solen med alt sit lys og sit håb væk?

1115: **navnerige**: (gr. *polyonymos*) DIONYSOS har mange navne. I **parodos** (148) kaldte koret NIKE, hvis navn rækker langt (gr. *megalonymos*), i samme sang, som de sang om DIONYSOS, og vi får således en slags ringkomposition her i den sidste korsang, fra sejr til DIONYSOS: Er der mon en modsætning?

1120: **Eleusis**: der henvises til de eleusinske mysterier i ELEUSIS ved Athen, hvor DEMETER, hendes datter PERSEPHONE og DIONYSOS i skikkelse af IACCHOS fejredes. Alle mennesker var velkomne i denne kult, mænd og kvinder, frie og slaver, og derfor kaldes DEO (= DEMETER) her *pankoinos* (fælles for alle), men desværre er det et grunt ekko af HADES' tilnavn i vers 810-811 (*pankoites*, giver alle hvile) og versene 893-894 om dødsgudinden PERSEPHONE.

1125: **vilddragens spirested**: Der hvor KADMOS såede dragens tænder, se note til **parodos**.

1127: **bjergets:** PARNASSOS, der knejser over helligdommen i DELFI.

1129: **grotte:** Den korykiske grotte, der var helliget en flok nymfer.

1133: **euhoë:** En slags hurraråb for DIONYSOS.

1146-1147: Efter opremsningen af en række lokaliteter viser det sig, at DIONYSOS også har en kosmisk magt, som selv stjernerne må følge. Igen får sangen en uhyggelig genklang, eftersom disse ildsprudlende stjerner er et ekko af den gale KAPANEUS, der ville brænde byen ned i **parodos**, se noten. Er DIONYSOS en ven eller en fjende? Uanset hvad er natten igen over THEBEN.

1155: **Amfions boliger:** AMFION byggede THEBENS mure og kædes derfor sammen med grundlæggeren KADMOS. Men AMFION fremhæves her, fordi han var NIOBES mand, som derfor også mistede sine børn til APOLLON og ARTEMIS. Døde børn bliver naturligvis temaet i budbringerens grumme beretning, og således kædes ANTIGONE og KREON sammen.

1180: EURYDIKE kommer ligesom TEIRESIAS ud af det blå, således at det virker alt andet end tilfældigt. Tilskuerne kan lige så lidt som KREON forudse, hvad der nu sker.

1199: Gudinden HEKATE og HADES.

1199-1203: Til trods for ANTIGONES ord i vers 903 får POLYNEIKES først nu sin begravelse og bliver ét med den jord, han som ægte THEBANER er spiret af. Men i modsætning til da KADMOS plantede dragetænderne, se note til **parodos**, vokser der intet nyt liv ud af POLYNEIKES' slægt, se versene 599-602.

1218: **gud nu narrer mig:** KREON frygter nu, at guderne spiller ham et puds, jf. versene 620-625.

1232: Se note til vers 653.

1238-1239: Kulminationen på ANTIGONE og HAIMONS blodbryllup er stærkt erotisk og et grumt ekko af AGAMEMNONS døds kamp i Aischylos' *Agamemnon* (1389-1390), hvor kongen myrdes af sin hustru KLYTAIMESTRA ved sin hjemkomst fra TROJA.

1240: HAIMON ligger nu ved ANTIGONE, sådan som ANTIGONE i vers 73 ønskede at ligge ved POLYNEIKES. Det kom hun ikke til, og der er ingen romantik eller kærlighed at spore her.

1250: De frygter, at hun vil begå selvmord nu, hvor begge hendes sønner er døde. Om MEGAREUS, se note til versene 626-627.

1261: **Exodos:** Den sidste scene er reelt en lang lyrisk dialog bestående af fire strofiske par iblandet anapæstiske og jambiske vers, der bryder det høje lyriske stilniveau. Fokus er på KREONS totale deroute, og der er tale om en

udvidet parallel til ANTIGONES **kommos**, og det er således ikke spørgsmålet om ret og uret, der er i centrum her, men paralleliteten i disse to menneskers ulykke. Koret, der i **parodos** sang, at de vil hylde DIONYSOS denne nat med sang og dans i templerne, en aktivitet (gr. *pannychia*), hvor kvinder hyppigt spillede den ledende rolle, deltager nu i KREONS sørgesang, en rolle, der alene var forbeholdt kvinder. Både koret og KREON tildeles altså af SOFOKLES kvinders stemmer her mod slutningen af stykket.

1288: Et grumt ekko af alt, hvad KREON i dag har bedrevet, se versene 1075-1076.

1325: I vers 567 kaldte KREON ANTIGONE for „ingenting“, nu er det blevet hans egen skæbne, se også versene 1165-1171.

1329-1332: Et ekko af ANTIGONES ord i versene 806-810.

1348-1353: Korets afsluttende replik forsøger at opsummere en lære af dagens tragiske udfald, skønt den eneste, der har lært noget, er KREON. Alle andre er døde. KREONS familie er knust, ligesom ANTIGONE mente, hendes familie var ved tragediens begyndelse. Fordoblingen af ødelæggelser, KREON – ANTIGONE, KREONS familie – ØDIPUS' familie, ETEOKLES – POLYNEIKES osv., understreges ved paralleliteten gennem stykkets struktur og familiernes indbyrdes ulykke, ØDIPUS' i begyndelsen, og her til sidst KREONS. Måske er denne afslutning noget mere ironisk, end man først antager, for den videre fortælling i det athenske teater om KREON er, at han herefter

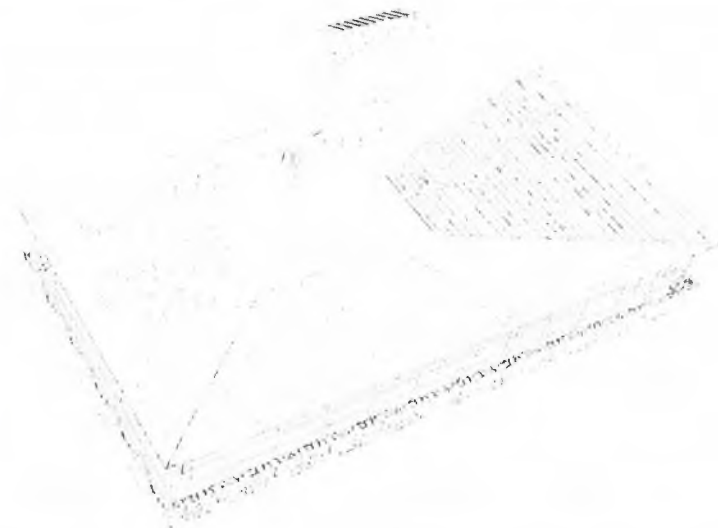
endnu en gang nægter at følge skik og brug vedrørende begravelse, da mødrene til de seks andre faldne krigere kommer og beder om at få deres sønners lig udleveret (se fx Euripides' *De bønfoldende*). KREON nægter, og det athenske folk må træde til, se også vers 1080-1083 med tekstkritisk note. Korets sidste ord må altså virke noget syrlige på den athenske tilskuer.

Vasemaleri fra Syditalien, ca. 390-380 f.Kr. Antigone føres af to vagter til Kreon. British Museum, London.

OM TEATRET

I det femte århundrede, hvor de dramaer, vi i dag kan læse, blev opført, var teatret i Athen ikke af sten som det, man kan se i Athen i dag, men af træ. Man bør derfor glemme alt om det fantastiske teater i Epidauros og forestille sig et rektangulært teater, både hvad angår tilskuernes siddepladser og det område, hvor skuespillerne og korsangerne agerede.

En mulig rekonstruktion af Dionysosteatret i Athen ca. 450-430 f.Kr., dvs. uden en fast træscene.

Vasemaleri fra Syditalien, ca. 375-350 f.Kr. Komediescene, hvor man tydeligt kan se scenen af træ. Det er formentlig en scene af denne type, der har været i Athen mod slutningen af det femte århundrede. Museo Archeologico Provinciale, Bari.

Teatret består af tilskuerpladserne kaldet *théatron* (skueplads), mens pladsen mellem scenen og tilskuerne kaldes *orchestra* (dansepladsen). Derudover har der været en træbygning med en dør kaldet *skene*, som skuespillere kunne komme ind og ud ad. Det vil sige, at man nu kan tale om et „indenfor“ og et „udenfor“: ét teaterrum, der er hinsides tilskuerens synsfelt, og ét teaterrum, der kan

ses. Derved havde man mulighed for scenedekoration og hurtige kostumeskift med mulighed for langt flere roller til følge. Rent psykologisk havde *skene* samtidig den effekt, at tilskuerens udsyn til, hvad der nu måtte ligge bagved (det gamle Dionysostempel), blev begrænset, således at fokus kunne rettes mod alt, hvad der var foran på *orchestra*. Bag scenebygningen stod der en kran, der kunne løfte en skuespiller (der ofte spillede en gud eller et guddommeligt væsen) op på scenebygningens tag eller blot lade ham blive hængende i luften, hvorved gabet mellem guder og mennesker på scenen blev tydeliggjort. Dette dramaturgiske indgreb kaldes *deus ex machina* (lat. „guden fra maskinen“).

Spørgsmålet om, hvorvidt der faktisk har været en egentlig scene i moderne forstand, er stadig kontroversielt; i en tragedie som Aischylos' *Syv mod Theben* fra 467 f.Kr. er en sådan scene mere til besvær end til gavn, mens der ikke er noget til hinder for, at præsten og børnene i Sofokles' *Ødipus* (fra ca. 430 f.Kr. eller senere) sad på en scene ved stykkets begyndelse. Om det var en egentlig scene i det femte århundrede, er vanskeligt at svare på, men ét er sikkert: Scener optræder på de såkaldte Phlyax-vaser fra det sydlige Italien fra ca. 380'erne, og da denne teatertradition er tæt knyttet til den attiske, kan vi måske regne med, at en egentlig scene til skuespillerne har været benyttet fast fra slutningen af det femte århundrede, måske tidligere.

Den attiske tragedie ville for os i dag minde om en musical eller en opera. Skuespillernes dialoger blev reciteret i et fast rytmisk mønster (som oftest i jambiske trimetre, svarende til „den gång jeg dróg afstéd, min píge

ville méd), og alle på scenen og *orchestra* kunne når som helst bryde ud i sang og dans, enten koret alene eller en vekselsang mellem skuespillere og/eller kor. Til hver tragedieproduktion var der tre mandlige skuespillere, der skulle spille alle rollerne, et kor på 15 mandlige sangere og en musikant, der spillede på en slags fløjte med to rør, kaldet en aulos. Denne aulospiller understøttede sanges ord og gav rytmen for dansen. Desværre har vi i dag kun teksten tilbage, så selve oplevelsen af teatret er gået uigenkaldeligt tabt, men man bør have in mente, at teksten var tænkt til at blive opført i et – efter vores standarder – gigantisk friluftsteater, hvor mere end fem tusinde tilskuere kunne samles.

OM ANTIGONE

Fjendehæren fra Argos er flygtet efter det mislykkede angreb på Theben. Argoshæren blev ført an af den thebanske kongesøn Polyneikes, men han er nu død, dræbt af sin egen bror, Eteokles, der selv faldt for at forsvare Theben. Dagen derpå har deres onkel, Kreon, overtaget magten i byen i håb om, at alt nu skal vende sig mod det bedre. Sådan går det ikke. Ødipus' datter og Kreons niece, Antigone, vil begrave sin bror, forræderen Polyneikes, stik imod Kreons ordre.

Fortællingen om Antigone, datter af og søster til Ødipus, der dræbte sin far og giftede sig med sin mor, kan vække store følelser i tilskuere og læsere: Denne unge kvinde, der kæmper for sin døde brors ret til en ordentlig begravelse og trodser byens autoritet, ses hyppigt som symbol på en politisk revolution, men så sandelig også i kønsdebatter og ideologiske fejder, der rækker langt ud over den græske tragedies tid og sted. Sofokles' *Antigone* er gennem tiden blevet en politisk, psykologisk og ideologisk kasterbold mellem vidt forskellige bevægelser, der tager tragedien under behandling, og det ender ofte i en polariseret diskussion om, hvem i tragedien der har retten på sin side, Antigone eller Kreon, til trods for at An-

tigone er meget andet og mere end et simpelt spørgsmål om at have ret. Sådanne polariserede standpunkter finder dog deres udgangspunkt i teksten selv, hvor familie kontra stat, menneske kontra gud, natur kontra kultur, viden kontra gæt osv. konstant stilles op mod hinanden. Der, hvor modsætningerne mødes, er dog netop i de to hovedkarakterer, Antigone og Kreon. Disse to skaber i deres forskellighed en tragisk syntese hinsides rigtigt og forkert, hvor kun menneskets uformåenhed står tilbage. Antigone og Kreon er to alen af samme stykke; den eneste forskel er, at Antigone forventer, at ulykkerne kommer, og derfor fra start har accepteret døden, mens Kreon tror, at han kan afværge ulykker ved at træffe de rette valg. Han ender som den levende døde, Antigone var allerede fra stykkets begyndelse. De to er derfor komplementære størrelser, hvis valg besegler ikke bare deres egen skæbne, men også den andens. Antigones navn frister til at tro, at hun er rebelsk (*anti-*) af natur, men sagen er den, at navnet snarere betyder „ligner sit ophav eller slægt (-gon)“. Hun ligner sin far, Ødipus, ligesom hun ligner sine brødre, Ødipus, Eteokles og Polyneikes, alle stædige og med en vred natur.

Antigoneskikkelsen bliver – så vidt vi ved – først populær omkring midten af det femte århundrede f.Kr., men selvom det er nærliggende for os at tilskrive Sofokles denne popularitet, synes han dog at forudsætte en vis viden om hende og hendes familieforhold blandt publikum, der ser stykket for første gang. Ikke at han på nogen måde er tvunget til at følge en populær version af hendes virke, snarere tværtimod, de utallige variationer af de samme skikkelser og fortællinger er det, der giver de græske tra-

gedier så fantastisk et digterisk potentiale og gør dem til så fantastisk et bekendtskab. Men i modsætning til andre store skikkelser på den græske scene har Antigone, så vidt vi ved, ikke en tradition før den græske tragedie, og hvis slutningen af Aischylos' *Syv mod Theben* er en senere tilføjelse, kan det meget vel være, at Antigones person hører til Sofokles' generation i midten af 400-tallet og derfor er en ny og spændende tilføjelse til tragediens karaktergalleri. Hun optræder i Sofokles' *Ødipus* og *Ødipus i Kolonos*, men Euripides skulle også have skrevet en *Antigone*, og hun er med i hans *Fønikerinderne*.

Sofokles trækker især på to tekster i denne tragedie: Aischylos' tetralogi om det thebanske kongehus fra 467 f.Kr., hvoraf vi i dag har *Syv mod Theben* overleveret. Dette kan man se på et utal af sproglige referencer, motiver og tematikker i *Antigone*, som Sofokles henter fra Aischylos' tragedie (se henvisninger i noterne). Dernæst spiller Homers epos *Iliaden* en stor rolle som en slags subtekst for handlingen. Striden i *Iliaden* mellem Agamemnon og Achilleus finder sit ekko i Antigone og Kreons strid på det sproglige såvel som det tematiske plan, for mens Achilleus skænder Hektors lig, begraver han sin ven Patroklos med pomp og pragt. Guderne reagerer dog på denne tilsidesættelse af skik og brug, således at Hektor i sidste ende også får sig en grav. For grækerne er begravelse altså ikke bare et spørgsmål om gode manérer, men om universets kosmiske orden: liv og død, udødelig og dødelig må ikke blandes. Det ser vi tydeligt i Homers *Iliaden*, da guderne tørner i krig mod hinanden:

„Frygteligt gungrende brag lod guders og menneskers fader
dundre fra oven imens Poseidon nedefra bragte
skælv i den udstrakte jord og i bjergenes svimlende højder.
Idas kildevældsberg blev rystet fra foden til tinden,
rystet blev Troernes by og Achaiernes hurtige skibe.
Hades, skyggernes drot, fór op med et brøl fra sin trone
nede i dybet af angst for at skælvenes herre Poseidon
skulle slå revne i jorden og lægge hans bolig dernede
åben for menneskers blik og for gudernes evige øjne,
skummel og fæl som den var, og for salige guder en rædsel.
Sådan var braget der lød da guderne mødtes i striden.“
(20. 61-71, overs. Due)

Det åbenlyse fravær af guddommelig interaktion med
personerne i *Antigone* kan forklares ved tilstedeværelsen
af Polyneikes' lig, for som gudinden Artemis siger mod
slutningen af Euripides' *Hippolytos*, da netop Hippolytos
ånder ud,

„Det er forbudt for mig at se på død
og besudle mine øjne med de dødes åndedrag.“
(1437-1438)

Men Sofokles vender også dette forhold på hovedet, for
ikke bare har det ubegravede lig på sletten foran porten
ind til Theben en destabiliserende effekt på byen selv og
dets forhold til dens guder; de dyr, som Kreon håbede
ville fortære liget, har bragt ligrester ind til byens andre
og har derved besudlet byens hellige steder, hvor man
kan kommunikere med guderne. Således synger koret, at
det vil danse i byens helligdomme, og beder til sidst Dio-

nysos, Thebens skytsgud, om hjælp, men hverken dans el-
ler hjælp bliver aktuelt: Al kommunikation mellem men-
nesker og guder er brudt sammen på grund af Kreons
opførsel. Men giver det ikke Antigone ret? Kreon er skur-
ken! Jo, på et plan, men Sofokles tillader aldrig så lette
løsninger i sine tragedier. For der er et sideløbende plan,
der er lige så komplekst: forholdet mellem familie og stat.
Antigone sætter sin egen familie før statens ve og vel, en
stat, der vel at mærke netop har undsluppet krigens greb,
en krig, der blev ført an af hendes bror, fordi de to brødre
ikke kunne enes om magten i byen. At Kreon med byen i
ryggen ikke værdiger Polyneikes en grav, er naturligt og
noget, som grækerne normalt gjorde. Polyneikes er ikke
bare en fjende, han er forræder, og det er langt værre. Og
han er ikke bare en hvilken som helst forræder, han er
søn af Thebens eget kongehus. Så Antigones sag er stats-
skadelig, og det sidste, som Theben har behov for nu, er
intern konflikt – ikke bare en opstand blandt borgerne,
nej, endnu en opstand i kongehuset. Således opstiller So-
fokles et tragisk paradoks: Antigone kræver helt legitimt
Polyneikes begravet, fordi han er et familiemedlem, mens
Kreon helt legitimt kræver, at han forbliver ubegravet,
fordi han er en fjende af byen. En hage ved Kreons plan
er dog, at liget ikke kastes uden for landets grænser eller
i en dertil indrettet kløft, sådan som tilfældet var i Athen,
men det ændrer ikke ved, at de netop fejler begge to ved
ikke at anerkende kompleksiteten af situationen. Selv da
bindeleddet mellem Antigone og Kreon, nemlig Haimon,
Kreons søn og Antigones kommende mand, kommer og
forsøger at forklare dette forhold til sin far, lytter Kreon
ikke til ham, men skælder og smælder højlydt. Antigone

fornægter Haimon og forbigår både ham og ægteskabet i stilhed. Både Antigone og Kleon gør sit for ikke at mødes på midten. De forholder sig ikke til viden og gode råd, men holder på deres egne gæt og uvidenhed, valg, der knuser dem begge. Koret hylder godt nok mennesket og dets formåen i det første stasimon,

„Meget i verden er sært,
intet dog mere sært end mennesket!“

Vel nok den mest berømte korsang i nogen græsk tragedie, den såkaldte „Ode til mennesket“, men hver gang koret herefter synger en ny sang, har udviklingen i stykket vist, at der er noget, der er større end mennesket, noget, der er stærkere, noget, der er *særere*, fordi der er magter på spil, mennesket ikke begriber. Alle mennesker fejler i *Antigone*, træffer fatale valg. Selv Teiresias tager fejl, når han tror, at han kan give Kreon et godt råd. Kreon har allerede taget første skridt ned ad den vej, som ødelæggelsen, *Ate*, viser ham. Således fejler han, selv når han vil rette op på sine fejl. *Antigone* er en kulsort og pessimistisk tragedie, der overfører *Iliadens* grundlæggende tragiske syn på krigertilværelsens jagt efter hæder til en ung piges skikkelse/skæbne i en verden, hvor krigen er slut for byen, men fjenderne findes i familien selv, de levende som de døde.

Denne dysterhed udpensles gennem Antigones' dødserotik. Underverdens gud, Hades, er den egentlige elskov, og mens han har *lyst* til at få Polyneikes' lig, anerkender man en vis erotisk længsel efter Hades hos Antigone. Dette dødsbryllup, der også besejler Kreons skæbne, udgør altså tragediens omdrejningspunkt, men også dens dystre livssyn.

OM OVERSÆTTELSEN

Jeg har forsøgt at gengive tragedien så tæt på originalen som muligt, og intentionen har været at beholde følelsen af foragt og umulighed helt ned til det enkelte ord, for de to hovedpersoner foragter andre, selv familiemedlemmer, i en grad, så de selv bliver foragtelige i begge deres forsøg på at agere i deres umulige projekter, i samtaler der umuligt kan blive dialoger, i deres uvidenhed om at erkendelse er umulig.

Sprogligt er *Antigone* meget lig tragedien *Ødipus*, og min oversættelse af *Antigone* følger principperne for min oversættelse af *Ødipus*. Således er tragedien fyldt med ordspil, et kompliceret billedsprog, ordkløveri og så videre, der alt sammen bliver fremhævet i min oversættelse på bekostning af den umiddelbare tilgængelighed: Den antagelse, at dramatik skal være naturalistisk, skyldes det moderne gennembrud, absolut ikke Sofokles og hans græske kollegaer. De dramatiske dialoger er ikke af den grund „kunstige“, men kunstdialoger, og det er denne underlæggende kunst, jeg til stadighed forsøger på bedste vis at fremhæve i mine oversættelser: Deres dialoger var bevidste efterligninger af dialoger mellem fortidens store skikkelser, formet af tragikernes æstetiske rettesnor.